

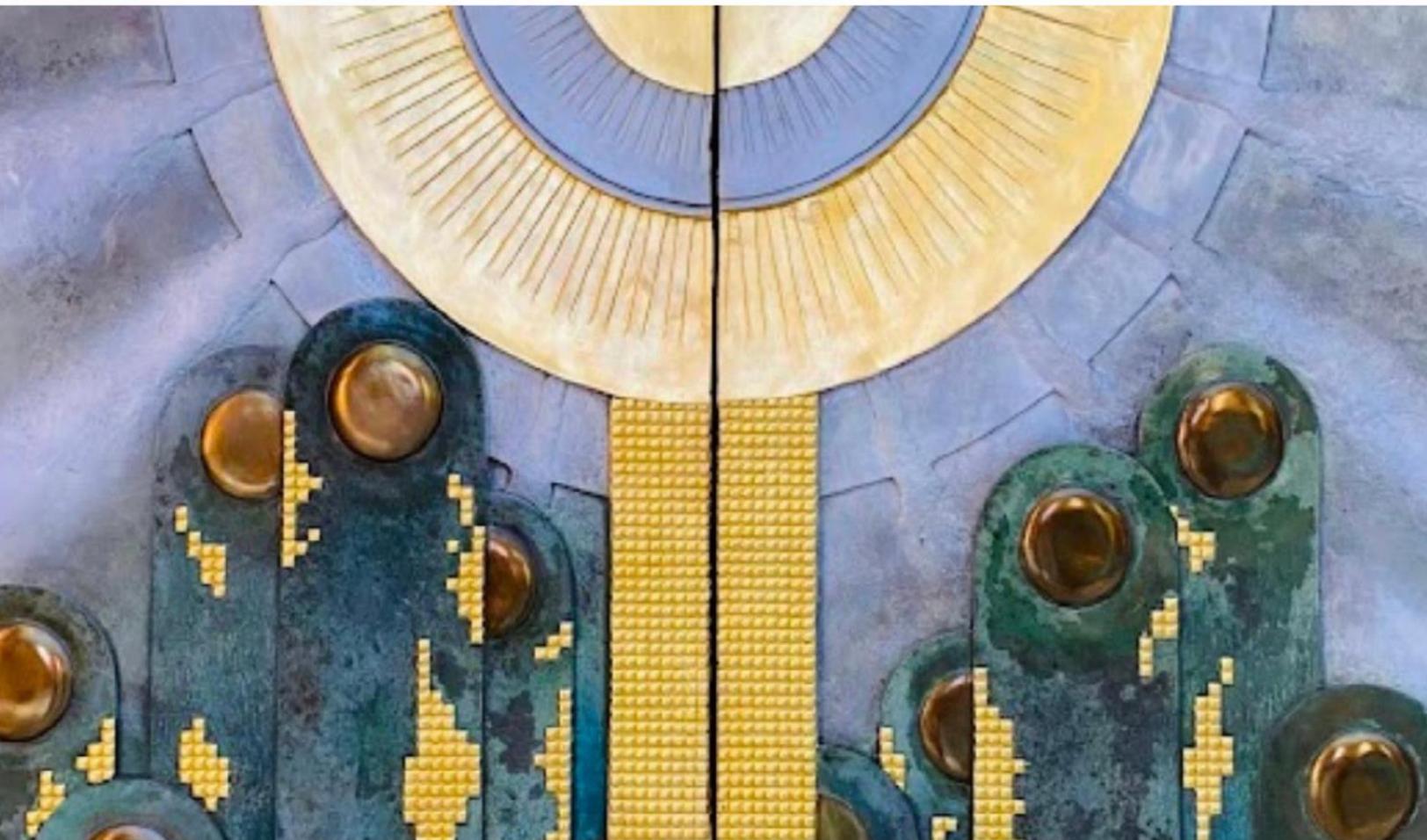
ISSN: XXXX-XXXX (Online)

BUDDHO

(Peer-Reviewed and Open Access Journal)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2567 : Vol. 3 Issue 4 October - December 2024

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: XXXX-XXXX (ONLINE)

Editor-in-Chief:

Dr. Panachpongphan Bodhisatirawaranggoora

Noble Education Co., Ltd.

Email: buddhist.inn.man@gmail.com

OJS
OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

PKP
PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

บริษัท โนเบล เอ็ดดูเคชั่น จำกัด

99/642 หมู่ที่ 1 ตำบลศิระชะจะเข้ชั้น อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ
10540 โทร. +66980502649

NOBLE EDUCATION, Co., Ltd.

99/642 Moo 1, Tambon Sisa Corakhe Noi, Subdistrict Bang Sao Thong
District, Samut Prakan Province, Thailand Post Code: 10540
Tel. +66980502649

Email: buddhist.inn.man@gmail.com

Information

Journal Title: Buddho / พุทโธ

Source Type: Journal

ISSN: xxxx-xxxx- (Online)

Publisher: Noble Education Co., Ltd.

Country: Thailand

Subject Codes: Social Sciences; Arts and Humanities; Buddhist Studies

Start Year: 2022

Language: English and Thai

Website: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho/index>

Editor in Chief: Panachphongphan Bodhisatirawaranggoora, Ph.D. in Buddhist Studies

Editor Email: buddhist.inn.man@gmail.com

Scope of the Journal: Buddho is a multidisciplinary academic journal established in 2022 with the aim of exploring and promoting original research articles and academic articles in the field of Buddhism. The journal focuses on Buddhist teachings, scriptures, practices, and the integration of Buddhism with various disciplines, including humanities, arts, history, psychology, social sciences, politics, science, policy, law, education, pedagogy, philosophy, theology, and religious and spiritual traditions worldwide.

Buddho welcomes scholarly articles related to Buddhist studies, innovations, and Buddhist management practices.

Journal Aims and Objectives: Buddho aims to provide a platform for scholars, researchers, and academicians to publish their work, share their knowledge, and contribute to the global understanding of various subjects based on majority of Buddhism. The primary objectives of the journal are:

1. **Promoting Interdisciplinary Research:** Bhodho encourages collaboration between different academic disciplines, fostering an environment where researchers can explore the intersections of subjects and generate fresh insights.
2. **Bridging Cultural and Spiritual Divides:** The journal seeks to facilitate dialogue and understanding among different cultures, spiritual and religious traditions, particularly focusing on Buddhist Studies. It aims to create a space where diverse worldviews can be explored and discussed.
3. **Disseminating Knowledge:** Bhodho is committed to sharing high-quality research, providing authors with a platform to disseminate their findings and contributing to the body of knowledge in various fields.

Key Areas of Interest: Bhodho is open to submissions in a wide array of areas, including, but not limited to:

1. **Religious and Spiritual Traditions:** Explorations of various faiths and spiritual practices in multi religions including but not limited to Buddhism, as **Buddhism, Catholicism, Islam, Protestantism, Confucianism and Taoism.**
2. **Philosophy:** Philosophical Inquiry, Ethical Studies, and Metaphysics.
3. **Theology:** Religious Studies, Theological Inquiries, and Comparative Religion.
4. **Humanity:** Anthropology, Sociology, Cultural Studies, Linguistics, and Archaeology.
5. **Arts:** Visual Arts, Performing Arts, Literature, and Aesthetics.
6. **History:** Historical Studies, Archaeology, and Heritage Studies.
7. **Psychology:** Psychological Research, Behavioral Science, and Mental Health Studies.
8. **Social Science:** Sociology, Political Science, Economics, and Social Policy.
9. **Political Science and Policy:** Government Studies, International Relations, and Public Policy.
10. **Law:** Legal Studies, Human Rights, and Legal Philosophy.
11. **Education:** Educational Research, Pedagogy, and Curriculum Development.

Buddhist Studies and Innovation: Bhodho is particularly interested in research related to Buddhist Studies, including historical, philosophical, and sociological aspects of Buddhism. The journal also welcomes submissions on innovative approaches to the management and application of Buddhist principles in modern contexts.

Submission Guidelines: Authors interested in submitting their work to Bhodho should follow the journal's specific submission guidelines, including manuscript formatting, citation style, and peer-review process, which can be found on the journal's website.

Types of journal articles accepted for publishing:

1. **Original Research Articles:** These articles present the results of original scientific research, typically following a structured format that includes sections such as introduction, methods, results, and discussion. They contribute new knowledge to a particular field.
2. **Academic Review Articles:** Review articles provide a comprehensive overview and analysis of existing research on a particular topic, field, or subject area. They synthesize and discuss existing literature to provide a broad perspective.
3. **Case Studies:** Case studies describe specific instances or examples in detail to illustrate a particular phenomenon, problem, or approach. They are often used in various fields, including psychology, business, and education.
4. **Book Reviews:** These articles provide critical evaluations of books related to the subject matter of the journal. Book reviews help readers decide whether a particular book is worth reading.

Peer Review Process: All submissions to Bhodho undergo a rigorous peer-review process with 3 specialists to ensure the quality and validity of the research. The journal's editorial board consists of experts from various fields, ensuring a fair and comprehensive evaluation of each submission.

Bhodho is committed to advancing scholarly discourse and promoting cross-cultural understanding and collaboration. We invite authors from diverse backgrounds to contribute their research and insights to our journal and be a part of our mission to foster knowledge exchange and exploration of worldviews, with a particular emphasis on Buddhist Studies and relevant innovations.

For more information, submission guidelines, and to explore previous publications, please visit the Bhodho journal website at <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho/index>

Publication Frequency

Scheduled to publish 4 issues per year (every 3 months).

Issue 1 January-March

Issue 2 April-June

Issue 3 July-September

Issue 4 October-December

Payment of publication fees:

Publication fees: Equle Thai Rate 4000 Bath (Rate exchange in the day of paying by US Dollar)

Bank Account: KASISORNBANK

Account No.: 172-8-80599-0

Payment will be informed after confirmation by the editor team after the processes of reviewing by 3 experts. After making the payment, kindly submit your payment receipt or invoice to the Buddho system. As the editor of Buddho, this documentation is necessary for record-keeping and verification purposes.

Editorial Team

Editor-in-Chief:

Dr. Panachphongphan Bodhisatirawaranggoora

Noble Education Co., Ltd.

Email: buddhist.inn.man@gmail.com

Arts and Humanities Editor:

Prof.Dr.Challapalli Swaroopa Rani

Principal of College of Arts, Commerce and Law, Acharya Nagarjuna University, Andhra Pradesh, India.

Email: challapalliswaroopa2012@gmail.com

Social Sciences Editor:

Prof.Dr.Chai Ching Tan

Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology, Thailand.

Email: drctan@yahoo.com

Psychology Editor:

Asst.Prof.Dr.Phramaha Phuen Kittisobhano

Department of Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand.

Email: phuen.cha@mcu.ac.th

Social Innovation Editor:

Assist.Prof.Dr.Chatwarun Angasinha

Leadership in Society, Business and Politics, College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand.

Email: chatrsu@gmail.com

Education Administration Editor:

Dr.Montree Linphoo

Department of Psychology and Guidance, Faculty of Education, Kamphaeng Phet Rajabhat University

Email: montreegate@hotmail.com

Buddhist Studies Editor:

Dr.Meechi Netnapha Sutthirat

School of Buddhist and Philosophy, Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Salaya, Nakhon Phathom, Thailand.

Email: nethnapa.sut@mbu.ac.th

Managing Director:

Dr.Jakkapong Thipsungnoen

Noble Education Co., Ltd.

Email: pumjakkapong@gmail.com

Peer Reviewers

Ven.Dr.Phra Piyapong Dhammarato

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: piyapong.dham@gmail.com

Ven.Dr.Phamaha Chakrapol Acharashubho

Mahamakut Buddhist University

Email: chakrapol.the@gmail.com

Prof.Dr.Chenna G.Reddy

Head Department of English, College of Arts, Commerce and Law, Acharya Nagarjuna University, Andhra Pradesh, India.

Email: crguju27@gmail.com

Assoc.Prof.Dr.Kesineee Chiwpreecha

Educational Administration and Change Leadership, Graduate School, Eastern Asia University, Thailand.

Email: kesinee@eau.ac.th

Dr.Ven.Thich Nguyen The

Binh Thuan School of Buddhist Studies, Binh Thuan Province, Vietnam.

Email: thichnguyenthe@gmail.com

Dr.Van.Thich Quang Chan

Department of Vietnamese Buddhist, Vietnam Buddhist University, Ho Chi Minh City, Vietnam.

Email: thichquangchan1977@gmail.com

Dr.Ven.Vilasagga

Sitagu International Buddhist Academy, Sagaing, Myanmar.

Email: vilasagga.thesitagu@gmail.com

Dr.Nongluk Phanthana

Independent Researcher

Email: nonglukphanthana@gmail.com

Dr.Sharma Khemraj

Bangkok Thonburi University

Email: khemraj8517@gmail.com

Dr.Chetnitipath Promchin

Mahamakut Buddhist University

Email: chetnitipath@gmail.com

Dr.Nguyen Thanh Trung

Department of Literature, Ho Chi Minh City University of Education, Vietnam.

Email: trungnt@hcmue.edu.vn

CONTENTS

Introduction to Aesthetics Studying Aesthetic Matters in Sports Vittawat Boonram*, Suriya Suansamran & Wongsathorn Kachana	1-9
Aesthetics and Nature Phra Werawit Rajcote*	10-22
Ultimate Truth of Life and AI: Limitations and Possibilities Phramaha Suwat Srikaew*	23-38
A Study of in Milindapañha Questions about Names and Questions about Time Phramaha Suriya Suansamran*	39-47
The Concept of Aging in Buddhist Philosophy: A Path to Wisdom and Liberation Truong Minh Chau*	48-57

NOBLE
EDUCATION
PUBLISHER

PKP

PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS

OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

Introduction to Aesthetics Studying Aesthetic Matters in Sports

ศึกษาสุนทรียศาสตร์ในกีฬามวยไทย

Author & Corresponding Author*

1. Vittawat Boonram*
2. Suriya Suansamran
3. Wongsathorn Kachana

1. สุริยา สวนสำราญ*
2. พระวิธวัฒน์ บุญราม
3. วงศธร คะชะนา

Affiliation:

1-3. Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.
ศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

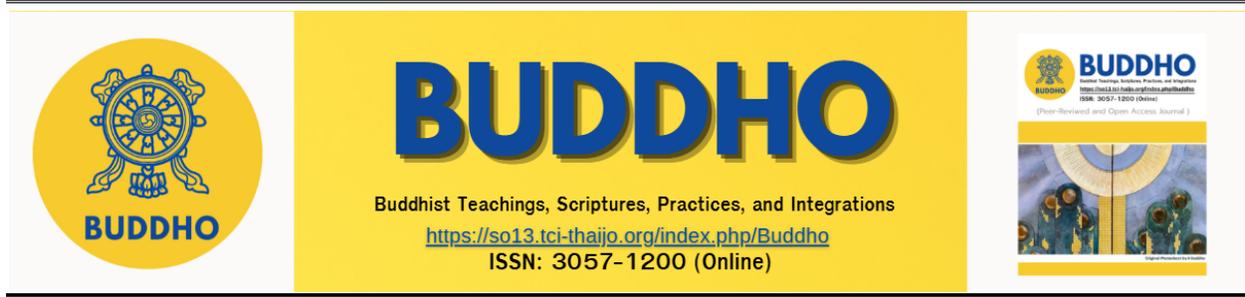
1. **Email:** suriya.sua@student.mbu.ac.th
2. **Email:** vittawat.boon@student.mbu.ac.th
3. **Email:** wongsathorn.kac@student.mbu.ac.th

Article history:

Received: 10/07/2024, Revised: 17/09/2024,
Accepted: 25/09/2024, Available online: 01/10/2024

How to Cite:

Suansamran, S. et al. (2024). Introduction to Aesthetics Studying Aesthetic Matters in Sports. *Buddho Journal*, 3(4), 1-9.

Academic Review Articles

Introduction to Aesthetics Studying Aesthetic Matters in Sports

Suriya Suansamran^{1*}, Vittawat Boonram² & Wongsathorn Kachana³

ศึกษาศุนทรียศาสตร์ในกีฬามวยไทย

พระมหาสุริยา สวนสำราญ^{1*}, พระวิวัฒน์ บุญราม² & วงศธร คะชะนา³

Abstract

This academic article aims to explore the aesthetic content related to sports in order to present the topic of the beauty of Muay Thai, which is recognized as a martial art. The article seeks to explain the details and study the beauty of this art form, as well as to convey its meaning or related information according to the aesthetics course, which concerns beauty and the evaluation of aesthetic values in Muay Thai. This exploration follows a branch of philosophy that deals with beauty and the judgment of aesthetic values, alongside the social impact of Muay Thai's beauty in a positive sense, and the negative aspects that could lead to the deterioration of the sport. The article seeks answers that align with the current era by employing philosophical tools to investigate the beauty and aesthetic values of Muay Thai, focusing on how the sport impacts life, such as the appreciation of beauty and the expression of internal artistry within sports activities. It also addresses the decline and negative behaviors that diminish the beauty or elegant activities within the realm of Muay Thai. Through these topics, the article aims to enhance the perception and understanding of this sport.

Keywords: Aesthetics and Various Sports, The Positive and Negative Impacts on Society

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาเนื้อหาทางสุนทรียศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกีฬาเพื่อนำเสนอหัวข้อของความงดงามของการกีฬามวยไทยที่ได้ชื่อว่าเป็นศิลปะการต่อสู้แขนงหนึ่ง เพื่อนำมาอธิบายรายละเอียด รวมถึงศึกษาถึงความงดงามของศิลปะชนิดนี้ และเพื่อบอกความหมายหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามรายวิชา สุนทรียศาสตร์ที่ว่าด้วยความงาม การตัดสินคุณค่าความงาม ในกีฬามวยไทย (Muay Thai) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าศิลปะการต่อสู้ ตามแนวทางของปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยความงาม การตัดสินคุณค่าของความงดงาม พร้อมทั้งผลกระทบต่องสังคมด้านบวกคือว่าด้วยความงามของกีฬามวยไทย และด้านลบซึ่งจะนำเนื้อหาในทิศทางด้านลบอันนำมาซึ่งความเสื่อมเสียของกีฬามวยไทย แสวงหาคำตอบ ให้เข้ากับบริบทของยุคสมัยปัจจุบัน โดยใช้วิธีการดำเนินการด้วยเครื่องมือทางปรัชญาเข้ามาช่วยแสวงหาความงดงาม การตัดสินคุณค่าของความงามของกีฬามวยไทย ในด้านที่กีฬาส่งผลกระทบต่อชีวิต เช่น การชื่นชมความงาม การแสดงออกทางศิลปะภายในของกิจกรรมกีฬา เป็นต้น รวมถึงยกทางเสื่อมและผลกระทบที่ทำให้ความงดงามหรือกิจกรรมที่งดงามของวงการกีฬามวยไทยนั้นลดลง เช่น พฤติกรรมเชิงลบ ด้วยหัวข้อเหล่านี้ทำให้เกิดประสบการณ์การรับรู้กีฬาชนิดนี้มากขึ้น

คำสำคัญ: สุนทรียศาสตร์กับกีฬามวยไทย, ผลกระทบต่องสังคมทั้งด้านบวกและด้านลบ

บทนำ

สุนทรียศาสตร์ในด้านกีฬามวยไทย ย่อมมาคู่กับสุนทรียภาพ รสนิยมซึ่งเป็นส่วนประกอบบุคคล รวมถึงประสบการณ์ที่ผู้ชมจะได้รับในกีฬามวยไทย ตามความชอบส่วนตัวของมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีลักษณะพิเศษตามธรรมชาติที่จะสามารถรับรู้ความรู้สึกทั้งความพึงพอใจและไม่พอใจ สวยงามหรือตรงกันข้าม กระบวนการที่มนุษย์รับรู้ความงาม รวมถึงการตีความและประเมินคุณค่าของความงาม ของชนิดกีฬาที่เรียกว่า กีฬาแห่งความสวยงาม (Aesthetic Sport) (Berengui, 2024) ซึ่งกีฬาบางชนิดในปัจจุบันได้เป็นที่นิยม รวมถึงศิลปะการต่อสู้อย่างมวยไทยก็เป็นที่นิยมไปถึงระดับโลก จึงมีผู้คนเป็นจำนวนมากให้ความสนใจในด้านความสวยงาม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กีฬามวยไทยขึ้นชื่อว่ามี ความสวยงาม เป็นกีฬาที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเพราะมีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับคนไทยมาช้านานมาแล้ว ด้วยสิ่งนี้เองจึงเป็นเหตุให้มวยไทยนั้นมีผลกระทบต่องสังคมทั้งในด้านบวกและลบ ซึ่งในบทความนี้ผู้จัดทำได้เลือกกีฬามวยไทย อันเป็นที่หน้าสนใจต่อผู้คนจำนวนมากทั่วโลก มายกตัวอย่างพร้อมทั้งค้นคว้าอธิบายเนื้อหาหม่อมมต่าง ๆ ของกีฬาการต่อสู้ หรือศิลปะการต่อสู้ ซึ่งในบทความนี้จะยกตัวอย่างด้วยศิลปะการต่อสู้ที่เรียกว่า มวยไทย (Muay Thai)

สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics)

สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) คือ ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยเรื่องของความงาม เป็นการแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับนิยามความหมายของความงาม ประสบการณ์การรับรู้ความงาม และการตัดสินคุณค่าความงาม ทั้งที่มีอยู่ในธรรมชาติและในวิทยาการต่างๆ เนื่องจากสุนทรียศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา (Philosophy) วิธีการศึกษาจึงดำเนินไปตามวิธีการทางปรัชญา คือ เป็นการมุ่งหาคำตอบที่เป็นไปได้ ต่อ “ปัญหา” หนึ่งๆ ด้วยการใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือ ด้วยเหตุนี้คำตอบทางปรัชญาจึงมีลักษณะเป็น ปลายเปิด มีสถานะของการหาคำตอบของปัญหาไม่รู้จบ และยากที่จะบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ปรัชญาในสมัยหนึ่งอาจ ถูกพัฒนาต่อไป หรือถูกโต้แย้งโดยปรัชญาซึ่งคิดค้นขึ้นในภายหลังได้ ดังนั้น ปรัชญาทางสุนทรียศาสตร์จึง ไม่มีความสมบูรณ์อันเป็นที่สุดในตัวเอง และไม่เป็นความเป็นสากล เพราะปรัชญาหนึ่งอาจเป็นของคนกลุ่มหนึ่ง หรือจำกัดอยู่กับโลกทัศน์สมัยใดสมัยหนึ่ง แต่ไม่สอดคล้องหรือไม่สามารถใช้กับคนกลุ่มอื่นหรือสมัยอื่นได้

กีฬามวยไทย

มวยไทยในสมัยก่อนมีการฝึกฝนอยู่ในบรรดาเหล่าทหาร เพราะประเทศไทยได้มีการสู้รบกันกับประเทศเพื่อนบ้านบ่อยครั้ง การสู้รบในสมัยนั้น ยังไม่มีอาวุธที่ทันสมัยแต่จะใช้อาวุธจำพวกดาบสองมือดาบมือเดียว ทวน หอก ธนู เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมมีการต่อสู้ระยะประชิดตัว คนไทยในสมัยนั้น รบด้วยดาบ เป็นการบพุงที่ประชิดตัวมากเกินไป บางครั้ง คู่ต่อสู้อาจเข้ามา ทำร้ายได้ง่าย คนไทยจึงได้ฝึกหัด การถีบและเตะคู่ต่อสู้ เพื่อคู่ต่อสู้จะได้เสียหลัก และเราเลือกฟันได้ง่ายขึ้น ทำให้คู่ต่อสู้แพ้ได้ ต่อมาเมื่อหมู่ทหารได้มีการฝึกถีบเตะ ก็มีผู้คิดว่าทำอย่างไรจึงจะใช้การถีบเตะนั้น มาเป็นศิลปะสำหรับ การต่อสู้ ด้วยมือได้ จึงมีผู้คิดฝึกหัด การต่อสู้ป้องกันตัว สำหรับใช้แสดงเวลาว่างงานเทศกาลต่างๆ และเป็นของแปลกใหม่สำหรับชาวบ้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ นานเข้าชาวบ้านได้เห็นการถีบเตะแพรวหลาย และบ่อยครั้ง จึงทำให้ชาวบ้านมีการฝึกหัดมวยกันมาก จนถึงกับตั้งเป็นสำนักฝึกกันมากมาย แต่สำหรับที่ฝึกมวยไทยนั้น ก็ต้องเป็นสำนักดาบ ที่มีชื่อเสียงมาก่อน และมีอาจารย์ที่เก่งกาจไว้ฝึกสอน ดังนั้นมวยไทยในสมัยก่อนจึงฝึกเพื่อความหมาย 2 อย่างคือ

- 1) สำหรับสู้รบกับข้าศึก
- 2) สำหรับต่อสู้ป้องกันตัว

ในสมัยก่อนนั้น ใครมีเพลงดาบดี และเก่งกาจทางการรบจะต้องเก่งทางมวยไทยด้วย เพราะเวลารบพุงนั้น ต้องอาศัยมวยไทยเข้าช่วย ดังนั้นวิชามวยไทยในสมัยก่อนนั้นจึงมุ่งหมายที่จะฝึกฝนเพลงดาบและวิชามวยไทยไปพร้อมๆ กัน เพื่อที่จะรับใช้ประเทศชาติด้วยการเป็นทหารได้อีกทางด้วย

มาจนถึงปัจจุบันมวยไทยนั้น มีผู้สนใจเข้ามาชมและฝึกในระดับโลก และมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นในหลายๆ ด้าน มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการฝึกซ้อม เวทีการแข่งขัน และยังมีค่านิยมการฝึกมวยไทยเพื่อสุขภาพเพื่อออกกำลังกายลดน้ำหนักซึ่งมีผู้ได้ผลดีเป็นอย่างมาก

สุนทรียศาสตร์ในกีฬามวยไทย

1. ความสง่างามและการเคลื่อนไหวของกีฬามวยไทย หรือศิลปะมวยไทย คือ การผสมผสานการใช้หมัด เท้า เข่า ศอก ซึ่งอาจจะเป็นท่าของการรุก หรือการรับไม้มวยในการต่อสู้ การจะใช้ศิลปะไม้มวยไทยได้อย่างชำนาญ จะต้องผ่านการฝึกเบื้องต้นในการใช้หมัด เท้า เข่า ศอก แต่ละอย่างให้คล่องแคล่วก่อน จากนั้นจึงจะหัดใช้ผสมผสานกันไปทั้งหมด เท้า เข่า ศอก และศิลปะการหลบหลีกต่อไป

เชิงมวย คือ ท่าทางของการใช้นิ้วอวูฐในการต่อสู้ แบ่งออกเป็นเชิงรุก และเชิงรับ ซึ่งเชิงมวยนี้ถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในศิลปะมวยไทย

ไม้มวย หมายถึงการผสมผสานการใช้หลักพื้นฐานของศิลปะการต่อสู้ เข้ากับ ท่าร่าง และเชิงมวย ถ้าใช้ในทางรับเรียกว่า “ไม้รับ” ถ้าใช้ในทางรุกเรียกว่า “ไม้รุก” ไม้มวย ยังแบ่งออกเป็นแม่ไม้ ลูกไม้และไม้เกร็ด “แม่ไม้” คือการปฏิบัติการหลักที่เป็นแม่บทของการปฏิบัติการรุกและรับ” ซึ่งมีการเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ กำลั้ง พื้นที่ที่ใช้กำลั้ง และจังหวะในการใช้กำลั้ง “ลูกไม้” คือ การปฏิบัติการรองที่แตก ย่อยมาจากแม่ไม้” ซึ่งแปรผันแยกย่อยไปตามการพลิกแพลงของท่าร่างและเชิงมวยที่ นำมาประยุกต์ใช้

ไม้เกร็ด คือ เคล็ดลับต่างๆ ที่นำมาปรุงทำให้แม่ไม้และลูกไม้ที่ปฏิบัติมีความพิสดาร มากยิ่งขึ้น

เพลงมวย หมายถึง การแปรเปลี่ยนพลิกแพลงไม้มวยต่างๆ ต่อเนื่องสลับกันไป อย่างพิสดารและงดงามในระหว่างการต่อสู้

2. รูปร่างและสมรรถภาพร่างกายของนักมวยนั้นเป็นปัจจัยสำคัญเป็นลำดับต้นๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จในการแข่งขัน จึงทำให้นักมวยจำเป็นต้องมีกล้ามเนื้อที่แข็งแรงทนทานโดยการสร้างกล้ามเนื้อเพื่อเป็นประโยชน์ในการต่อสู้ จึงจำเป็นต้องมีการฝึกซ้อมและดูแลร่างกายอยู่เสมอมีวินัยในการรักษารูปแบบการใช้ชีวิตที่ดี

3. ความน่าตื่นตาตื่นใจและความบันเทิงของมวยไทยนั้นไม่แพ้กีฬาชนิดอื่นเลย เพราะการแข่งขันมวยในแต่ละครั้งนับว่าเป็นการต่อสู้ด้วยมือเปล่าที่มีความเร็ว รุนแรง โจมตีต่อเนื่อง และจุดเด่นคือการใช้ทุกส่วนของร่างกายมีหมัด เข่า ศอก และเท้าเป็นอาวุธ ซึ่งเป็นลักษณะที่โดดเด่นของศิลปะการต่อสู้ชนิดนี้ รวมถึงการที่นักมวยใช้เทคนิคการป้องกันตัวและหลบหลีกด้วยความชำนาญรวดเร็ว

4. คุณค่าของกีฬามวยไทย ด้านค่าตัวของนักมวยถ้าเทียบกับสมัยก่อนถือว่าเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ยกตัวอย่างนักชกมวยสังกัด ONE Championship ชื่อว่า รถถัง จิตเมืองนนท์ ได้ค่าตัวถึง 10 ล้านบาทต่อการขึ้น

ชกแต่ละครั้ง ซึ่งยังไม่รวมถึงโบนัสที่จะได้หลังจากชนะการแข่งขันที่ดุเดือด จึงเป็นเหมือนแรงบัลดาลใจให้นักมวยคนอื่น ๆ มีกำลังใจในการฝึกฝนเทคนิคการต่อสู้ของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

5. คุณค่าของกีฬามวยไทย ด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เป็นที่แน่นอนว่าเมื่อมวยไทยเป็นที่นิยมจากคนทั่วโลก เหตุนี้ย่อมทำให้มีคนที่รู้จักมวยไทย อยากที่จะเดินทางมารับชม จึงเป็นการส่งเสริมประเทศในหลายๆด้าน เช่น การท่องเที่ยวและกีฬา จำนวนเงินเป็นจำนวนมากที่เข้ามาภายในประเทศ ซึ่งมีผลดีทั้งทางตรงและทางอ้อมทางเศรษฐกิจ ของประเทศที่ให้ความสนใจและสนับสนุนกีฬาชนิดนี้

ประสบการณ์สุนทรียศาสตร์สำหรับผู้ชมกีฬามวยไทย

1. ประวัติของบุคคลที่สร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ที่สนใจมวยไทยนั้นจะได้กล่าวถึงนายขนมต้ม นายขนมต้มเคยเป็นชกมวยไทยที่ถูกกวาดต้อนไปครั้งกรุงศรีอยุธยาแตก ครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2310 นายขนมต้ม เกิดวันอังคาร เดือนยี่ ปีมะเมีย พ.ศ. 2293 ในสมัยพระเจ้าอยู่หัว ท้ายสระ (ปัจจุบันคือ ตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) บิดาชื่อนายเกิด มารดาชื่อนางอี มีพี่น้อง 2 คนคือ

- 1) นางเอื้อย ถูกพม่าฆ่าตายเมื่อเล็กๆ
- 2) นายขนมต้ม

นายขนมต้มต้องอาศัยอยู่วัดตั้งแต่เด็ก ๆ ต่อมาเมื่ออายุได้ประมาณ 10 ขวบ พ่อแม่ได้ถูกพม่าฆ่าตายทั้งคู่ เมื่อเริ่มโตเป็นหนุ่ม ได้ฝึกหัดมวยไทยจากผู้มีฝีมือด้านหมัดมวย และมีความสามารถด้านมวยมากขึ้นเป็นลำดับ ครั้งเมื่อกรุงศรีอยุธยาแตก ในสมัยพระเจ้าเอกทัศ ผู้คนได้ถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลยศึกอย่างมากมาย ในระหว่างนั้นเองชื่อเสียงของนายขนมต้มได้เริ่มปรากฏเมื่อในปี พ.ศ. 2317 จึงปรากฏเรื่องราวของนักมวยไทยในพระราชพงศาวดารซึ่งบันทึกเหตุการณ์เมื่อครั้งพระเจ้าอองวะ (ยิวยัม และคณะ, 2567) จัดพิธียกฉัตรยอดพระมหาเจดีย์เกศธาตุ แล้วให้มีงานเฉลิมฉลองจัดงานสมโภชมหาเจดีย์ มีขุนนางพม่ากราบทูลว่า ชาวไทยมีฝีมือด้านมวยไทยดีแทบทุกคน จึงตรัสสั่งให้จัดหานักมวยเพื่อชกกันในงานนี้ได้นักมวยไทยมีฝีมือคนหนึ่งชื่อนายขนมต้มเป็นนักมวยมีชื่อเสียงมากตั้งแต่ครั้งกรุงเก่า ขุนนางพม่าได้นำตัวนายขนมต้ม ผู้มีรูปร่างลำสัน บึกบึน ผิวดำ มาถวายพระเจ้าอองวะ แล้วจัดให้นักมวยพม่าเข้าเปรียบเทียบกับนายขนมต้ม เมื่อได้คู่กันแล้วก็ให้ชกกันหน้าพระที่นั่ง และนายขนมต้มชกชนะนักมวยพม่าถึงเก้าคนสิบคน พระเจ้าอองวะทอดพระเนตรแล้ว ตรัสสรรเสริญฝีมือมวยนายขนมต้มว่า “ไทยมีพิษอยู่ทั่วตัว แต่เมื่อเปล่าไม่มีอาวุธเลยยังสู้ได้คนเดียวจนกระทั่งเก้าคนสิบคนฉะนั้นเพราะเจ้านายไม่ตีจึงเสียบ้านเมืองแก่ข้าศึก ถ้าเจ้านายตีแล้วไหนเลยจะเสียกรุงศรีอยุธยา” พระเจ้าอองวะ จึงทรงมอบเงินและภรรยาให้ 2 คน เป็นรางวัล กาลเวลาต่อมานายขนมต้มก็ได้้นำเอา สองศรีภรรยาเข้ามาตั้งรกรากในไทยจนถึงบั้นปลายของชีวิต นายขนมต้มจึงเป็นนักมวยเอกคนแรกของไทยที่ได้ไปประกาศฝีมือมวยไทยในต่างแดน และยังเปรียบเสมือนกับเป็นบิดามวยไทยมาจนเท่าทุกวันนี้

2. มวยไทยมีความพลิดพลินให้กับผู้รับชมผ่านพิธีการทางวัฒนธรรม ในรูปแบบของการไหว้ครู ซึ่งนักมวยจะใช้ท่วงท่าที่งดงาม มีนัยถึงสองอย่างด้วยกันคือ ทำเพื่อแสดงความเคารพต่อครูผู้สอนศิลปะการต่อสู้ และเป็นการเตรียมร่างกายท่าที่เพื่อให้พร้อมกับการต่อสู้ของนักมวยทุกครั้งที่มีการแข่งขันก็จะต้องมีการไหว้ครู ผสานกับดนตรีสดเป็นทำนองประกอบท่าทางปลุกใจให้ฮึกเหิม ด้วยเสียงดนตรีในแบบฉบับไทยๆมี ปี่ใน กลอง พา ให้บรรยากาศมีความสนุกสนานและเร้าใจ

ผลกระทบทางสังคมเชิงลบของกีฬามวยไทย

มวยไทยได้รับความนิยมจากบุคคลเป็นวงกว้าง จึงได้มีการพัฒนารูปแบบในการแสวงหาผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ จนมิได้คำนึงถึงผลกระทบต่อวงการมวยจนถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ด้านลบอันนำมาซึ่งความเสื่อม จึงจะได้อีกตัวอย่างหรือสาเหตุที่มีแนวโน้มทำให้กีฬามวยไทย รวมทั้งศิลปะการต่อสู้ต่างๆ มีผลกระทบต่อสังคมดังนี้

1. ความรุนแรงและความก้าวร้าวของกีฬามวยไทย เนื่องด้วยกีฬาชนิดนี้เป็นกีฬาการต่อสู้ที่อยู่คู่กับคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน รวมถึงนักมวยเองก็มาจากหลากหลายสถานที่อีกทั้งเป็นกีฬาที่ต้องอาศัยวินัยในการฝึกฝนทางครุมวยเองบางครั้งย่อมมีวิธีการฝึก หรือวาจาที่มีความรุนแรงก้าวร้าว ปลุกฝังให้เยาวชนมีคำพูดและพฤติกรรมไปในทิศทางที่ก้าวร้าว (ธีระศักดิ์ พรหมดิเรก, 2561)

2. สิทธิพิเศษและการเลือกปฏิบัติของกีฬามวยไทย ทุกแขนงกีฬารวมถึงมวยไทยด้วยย่อมมีทั้งคนเก่งมีฝีมือ และคนที่ไม่เก่งหรือขาดวินัยในการฝึกซ้อม และองค์ประกอบอย่างอื่น เช่น เพศ อายุ สถานทางสังคม ความสามารถทางกายภาพ ด้วยเหตุผลบางประการส่วนบุคคลเหล่านี้ ทำให้มิใช่ทุกคนที่มีความสนใจไม่สามารถที่จะประสบความสำเร็จในกีฬาชนิดนี้ได้ เป็นเหตุบั่นทอนกำลังใจ เพราะกีฬาชนิดนี้กำลังใจสำคัญมาก

3. ปัญหาเรื่องความบาดเจ็บทางร่างกายและการกระทบกระเทือนทางสมองของนักกีฬามวยไทยเป็นปัญหาระยะยาวของวงการมวยไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและมือนักมวยไทยที่ได้รับผลกระทบในประเด็นนี้เป็นจำนวนมาก จึงได้ยกมาเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคมด้านลบ ที่มวยไทยได้ทำให้เกิดขึ้น ซึ่งปัจจุบันจะเห็นได้ในบุคคลที่เป็นนักมวยที่มีชื่อเสียงในอดีต แต่ปัจจุบันได้กลายเป็นผู้พิการ ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เนื่องจากการบอบช้ำสะสมมาทุกครั้งที่มีการต่อสู้

4. การทุจริตและการพนันในวงการมวยไทยเป็นสาเหตุใหญ่และมีผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมากทั้งในด้านความเสื่อมเสียที่เห็นได้ชัด เช่น การลือการแข่งชก เพราะมีการพนันมาเกี่ยวข้อง หรือการสร้างความกดดันให้นักมวยล้มมวยถึงแม้ปัจจุบันจะมีกฎหมายมาบังคับใช้แต่การพนันและการทุจริตก็ยังมีให้เห็นอยู่ตลอด และผลกระทบด้านเศรษฐกิจในวงกว้าง เช่น การฟอกเงิน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ภาครัฐสูญเสียดอกเบี้ย

สรุป

มวยไทยเป็นกีฬาที่ผสมผสานศิลปะการต่อสู้และสุนทรียศาสตร์ มีความงามในท่าทางการเคลื่อนไหว เช่น การใช้หมัด เท้า เข่า และศอก ซึ่งนักมวยต้องฝึกฝนให้ชำนาญเพื่อให้การต่อสู้ดูสง่างามและมีประสิทธิภาพ มวยไทยมีความสำคัญทางวัฒนธรรมและได้รับความนิยมระดับโลก นอกจากนี้จะมีคุณค่าทางศิลปะแล้ว ยังส่งผลดีต่อสุขภาพและพัฒนาการของนักมวยอย่างไรก็ตาม มวยไทยยังมีผลกระทบทางสังคมเชิงลบ เช่น ความรุนแรงและความก้าวร้าวจากการฝึก การบาดเจ็บทางร่างกายและสมอง การเลือกปฏิบัติ และการทุจริตที่เกี่ยวข้องกับการพนัน การมีปัญหเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของกีฬามวยไทยและสังคมโดยรวมโดยรวมแล้ว มวยไทยเป็นศิลปะการต่อสู้ที่มีคุณค่าและความงามเฉพาะตัว แต่ก็ต้องมีการจัดการและควบคุมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดผลกระทบเชิงลบต่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

กีฬาทุกชนิดมีคุณประโยชน์ต่อร่างกาย ก็คือด้านการทำให้สุขภาพแข็งแรง แต่ศิลปะมวยไทยมีคุณค่าสูงสำหรับผู้เรียน หลายประการ คือ ร่างกายของผู้ฝึกมวยไทยนั้นมีสมรรถภาพที่ดี สมส่วน มีภูมิคุ้มกันสูง ก็เพราะการต้องอาศัยการฝึกอย่างหนักเป็นเวลานาน มีจิตใจเข้มแข็ง ซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะของนักมวยไทย และศิลปะการต่อสู้ทุกอย่าง มีความรอบคอบมานะอดทน ด้วยความสามารถเหล่านี้ทำให้มีประโยชน์ในการป้องกันตัวในชีวิตประจำวัน เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยนักมวยแต่ละคนมีความเชื่อมั่นต่อตนเอง มีระเบียบวินัยกล้าหาญ ดำรงไว้ซึ่งศิลปะการต่อสู้ประจำ มีปัญญาแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ มีความเป็นสุภาพบุรุษไม่กล้ากระทำในสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ ทั้งหมดนี้ถือเป็นคุณประโยชน์ที่ผู้ฝึกมวยไทยจะได้รับ

องค์ความรู้จากการศึกษา

สุนทรียศาสตร์ในกีฬามวยไทย (Muay Thai) มวยไทยไม่ได้เป็นเพียงแค่งานหรือศิลปะการต่อสู้ แต่ยังเป็นแหล่งของสุนทรียศาสตร์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความงามในหลายมิติของการเคลื่อนไหว ความสามารถทางร่างกาย และจิตใจของนักมวย รวมถึงความสง่างามของการฝึกซ้อมและการต่อสู้

1. ความสง่างามของการเคลื่อนไหว การใช้หมัด เท้า เข่า ศอก ในมวยไทยไม่ได้เป็นเพียงแค่การโจมตีคู่ต่อสู้ แต่ยังมี ความงามในลักษณะการเคลื่อนไหวที่หลากหลาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการฝึกฝนที่อดเยี่ยม การใช้ท่าทางที่มีจังหวะและแม่นยำ รวมถึงการป้องกันและหลบหลีกที่แสดงถึงทักษะสูงในศิลปะการต่อสู้

2. ความสำคัญของรูปร่างและสมรรถภาพร่างกาย ความสมบูรณ์ของร่างกายที่แข็งแรงและทนทานเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างศิลปะการต่อสู้ในมวยไทย นักมวยที่มีทักษะสูงต้องฝึกฝนร่างกายอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถใช้ท่าทางและทักษะที่มีความสามารถในการแข่งขันได้

3. ความน่าตื่นตาตื่นใจและบันเทิง การแข่งขันมวยไทยสร้างความตื่นเต้นและดึงดูดความสนใจจากผู้ชม ด้วยการแสดงที่เต็มไปด้วยความรวดเร็วและการโจมตีที่รุนแรง การใช้ศิลปะในท่าทางการต่อสู้ทำให้กีฬาแห่งนี้ไม่เพียงแต่เป็นการต่อสู้เพื่อชัยชนะ แต่ยังเป็นการแสดงศิลปะที่ลึกซึ้ง

4. คุณค่าของกีฬามวยไทยในสังคมและเศรษฐกิจ มวยไทยในปัจจุบันได้รับการยอมรับจากทั่วโลก ส่งผลให้เกิดการเติบโตในหลายๆ ด้าน ทั้งการท่องเที่ยว การพัฒนาเศรษฐกิจ และการสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนรุ่นใหม่ในการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง

เอกสารอ้างอิง

กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. *ประวัติศาสตร์มวยไทย*. กรุงเทพฯ: ออกแบบและพิมพ์ที่ บริษัท พีทีเอสเพรส จำกัด: 2559

ธีระศักดิ์ พรหมดิเรก. (2561). *ความขัดแย้งและความรุนแรงในมิวลิควิดีโอเพลงไทยร่วมสมัย กรณีศึกษา: เพลง ปาน ธนพร แวกประยูร*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

นายชยะ. (2532). *ศิลปะแห่งมวยไทย*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

ฟอง เกิดแก้ว และ สุภาพ เจริญสวัสดิ์. (2526). *มวยไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ย้วยัม ธ., ต้นตรา ธ., & เตชะต้นมีนสกุล ส. (2024). ยุทธศาสตร์การพัฒนาการสร้างความร่วมมือของภาคส่วนเพื่อนำมวยไทยสู่การเป็นกีฬาโอลิมปิก การเป็นมรดกโลก และสนับสนุนพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้านการส่งออก และการท่องเที่ยว. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 7(2), 1–14. สืบค้น จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/article/view/265517>

Berengüí, R., Angosto, S., Hernández-Ruiz, A., Rueda-Flores, M., & Castejón, M. A. (2024). Body image and eating disorders in aesthetic sports: a systematic review of assessment and risk. *Science & Sports*, 39(3), 241-249.

NOBLE
EDUCATION
PUBLISHER

PKP

PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS

OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

Aesthetics and Nature

สุนทรียศาสตร์กับธรรมชาติ

Author & Corresponding Author*

Phramaha Werawit Rajcote*

พระมหาวีรวิชญ์ ราชโคตร*

Affiliation:

1. Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

ศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: werawit.raj@student.mbu.ac.th

Article history:

Received: 10/06/2024, Revised: 24/08/2024,

Accepted: 15/09/2024, Available online: 01/10/2024

How to Cite:

Rajcote, W. (2024). Aesthetics and Nature. *Buddho Journal*, 3(4), 10-22.

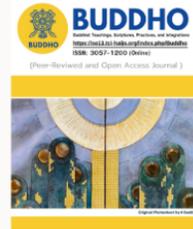

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

Academic Review Articles

Aesthetics and Nature

Werawit Rajcote*

สุนทรียศาสตร์กับธรรมชาติ

พระมหาวิริวิชญ์ ราชโคตร*

Abstract

Aesthetics is about beauty. The beauty value of everything around us As for nature, it is what arises, survives, and decays according to the nature of all things. In this article, we will discuss the benefits of aesthetics in nature. Punishment for neglecting the value of natural beauty the relationship between beauty and nature, And most importantly, to raise awareness and see the importance of nature through its profound beauty. It is essential to study and be aware of how to appreciate the beauty of nature. Both from an aesthetic point of view and a Buddhist point of view. Sufficient as a guideline for researching and creating new ideas. And a feeling of love for nature that will be beneficial to society, the nation, and the world.

Keywords: Aesthetics, Nature

บทคัดย่อ

สุนทรียศาสตร์เป็นเรื่องของความงาม คุณค่าความงามของสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ส่วนธรรมชาตินั้น คือ สิ่งที่เกิดขึ้น ดำรงอยู่ และสลายไปตามธรรมชาติของสิ่งทั้งปวง ในบทความนี้ เราจะพูดถึงประโยชน์ของสุนทรียศาสตร์ในธรรมชาติ บทลงโทษสำหรับการละเลยคุณค่าของความงามของธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างความงามกับธรรมชาติ และที่สำคัญที่สุดคือเพื่อสร้างความตระหนักรู้และมองเห็นความสำคัญของธรรมชาติผ่านความงามอันลึกซึ้งของมัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและตระหนักรู้ว่าจะชื่นชมความงามของธรรมชาติได้อย่างไร ทั้งจากมุมมองสุนทรียศาสตร์และมุมมองของพุทธศาสนา เพียงพอเป็นแนวทางในการค้นคว้าและสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ๆ และความรู้สึกรักธรรมชาติอันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และโลก

คำสำคัญ: สุนทรียศาสตร์, ธรรมชาติ

บทนำ

สุนทรียศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่สำรวจธรรมชาติของความงาม ศิลปะ และรสนิยม โดยจะตรวจสอบหลักการและหลักเกณฑ์ที่กำหนดสิ่งที่ถือว่าสวยงาม ส่วนธรรมชาติเป็นแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจสำหรับศิลปิน กวี และนักปรัชญายาวนาน ภูมิทัศน์ที่น่าทึ่ง สีสันทัดใจ และลวดลายที่สลับซับซ้อนมักทำให้เกิดความรู้สึกทึ่งและความประหลาดใจ สุนทรียศาสตร์ช่วยให้เราเข้าใจว่าทำไมเราถึงพบปรากฏการณ์ทางธรรมชาติบางอย่าง เช่น เทือกเขาสูงตระหง่าน พระอาทิตย์ตกอันเจียบสงบ หรือดอกไม้ที่ละเอียดอ่อนซึ่งดูน่าดึงดูดใจ ในสุนทรียศาสตร์ ธรรมชาติถูกมองว่าเป็นการแสดงถึงความงามและความกลมกลืน การศึกษาสุนทรียศาสตร์และธรรมชาติเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากในชีวิตของมนุษย์ โดยรวมแล้วการศึกษาเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์กับธรรมชาติช่วยให้เราเข้าใจความงามและความสำคัญของธรรมชาติได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ช่วยให้เราเข้าใจรายละเอียดทั้งมุมมองที่เป็นประโยชน์และมุมมองที่เป็นโทษ ในการเห็นคุณค่าของธรรมชาติ รวมถึงเห็นความสัมพันธ์ของความงามและธรรมชาติ ในบทความนี้ได้ศึกษาและพิจารณาทั้งในมุมมองเชิงวิชาการและมุมมองด้านพระพุทธศาสนา โดยหวังว่าบทความนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมหลักคิดวิเคราะห์ต่อผู้ศึกษาในเรื่องของสุนทรียศาสตร์กับธรรมชาติได้เป็นลำดับไป

สุนทรียศาสตร์ในมุมมองทางปรัชญา

สุนทรียศาสตร์นั้นเป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา ที่เรียกกันในภาษาอังกฤษว่า Aesthetics ซึ่งเป็นปรัชญาสาขาหนึ่งที่พูดถึงเรื่องของความงามว่า ที่เรียกกันว่า “ความงาม” นั้น มีอยู่จริงหรือไม่ ถ้าความงามมีอยู่ จะมีอยู่อย่างไร มีอะไรเป็นตัวกำหนดว่าสิ่งนี้งาม สิ่งนี้ไม่งาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาทางปรัชญา สุนทรียศาสตร์เป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาประยุกต์ที่ใช้ปรัชญาบริสุทธิ์ตีความผลสรุปของศิลปะต่างๆ สุนทรียศาสตร์ มาจากศัพท์ 2 ศัพท์ คือ สุนทรียะ + ศาสตร์ “สุนทรียะ” แปลว่า ดึงงาม สุนทรียศาสตร์ “ศาสตร์” แปลว่า ระบบวิชาความรู้ รวมแล้วจึงมีความหมายตามรากศัพท์ว่า วิชาที่ว่าด้วยความงาม ผู้บัญญัติศัพท์ต้องการใช้แปลคำภาษาอังกฤษว่า Aesthetics ซึ่งมาจากศัพท์ภาษากรีกว่า Aisthētikos เป็นคุณศัพท์ของคำกริยา Aisthanomai แปลว่า รู้ได้ด้วยผัสสะ (To perceive) แต่ทว่าศัพท์ Aesthetics ในภาษาอังกฤษกำหนดไว้ให้หมายถึงวิชาว่าด้วยศิลปะโดยทั่วไป (สุพจน์ จิตสุทธิญาณ, 2556: 164) กล่าวโดยสรุป สุนทรียศาสตร์ คือ วิชาที่ว่าด้วยเรื่องของความงาม คุณค่าแห่งความงามของสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ในสุนทรียะนั้นเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยสิ่งที่เรียกว่าประสบการณ์ โดยมีองค์ประกอบสำคัญๆ คือ ความรู้สึกทางประสาทสัมผัส เราได้รับความรู้สึกทางประสาทสัมผัสของเสียงและแสงโดยทางหูและทางตา และถ้าปราศจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัสเช่นนั้น ประสบการณ์สุนทรียะก็เป็นไปไม่ได้ อารมณ์ที่เป็นสุข

หรืออารมณ์เศร้าจะมาสู่เราได้โดยวิธีการทางประสาทสัมผัส เช่น ดนตรี เสียงที่อ่อนนุ่มและยาวนานจะสร้างความรู้สึกที่เศร้าแก่ผู้ฟัง ความรู้สึกประสบการณ์ทางสุนทรียะนั้นมิใช่สิ่งที่แห้งผากแต่เป็นสิ่งที่เต็มไปด้วยความรู้สึกในกรณีของภาพเขียนลอกแบบธรรมชาติ เราได้ประสบการณ์แห่งความรู้สึกที่เหมือนกันเช่นเดียวกับที่เราได้ประสบการณ์ เมื่อเราเห็นวัตถุที่แท้จริงที่ถูกลอกแบบนั้นตัวอย่าง เช่น คนรักม้าจะได้รับความรู้สึกเป็นสุขเมื่อเขาได้เห็นภาพเขียนของม้า และความรู้สึกเป็นสุขนี้สามารถเทียบได้กับความรู้สึกเป็นสุขที่เขาเห็นม้าที่แท้จริง (ณัฐชา จิตภักดี และ พระครูภาวนาโพธิคุณ, 2563: 65) อเล็กซานเดอร์ กอตตริบ โบรมการ์เด็น นักปรัชญาชาวเยอรมันได้ เขียนหนังสือชื่อ *Aesthetica* จำหน่ายเมื่อปี ค.ศ. 1750 ออกเผยแพร่แนวคิดความรู้เกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกแห่งความงามเป็นครั้งแรก ผลงานจากหนังสือเล่มนี้ ทำให้ โบรมการ์เด็น มีชื่อเสียงจนได้รับการยกย่องว่าเป็น “บิดาแห่งสุนทรียศาสตร์สมัยใหม่” ในสมัยของโบรมการ์เด็น นิยามของสุนทรียศาสตร์ จึงหมายถึง “ความรู้ที่ว่าด้วยความงามในธรรมชาติและศิลปะที่ว่าด้วยคุณลักษณะเงื่อนไขและความเป็นไปตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ของมัน” พดุงศักดิ์ คชสำโรง ได้เรียบเรียงความหมายตามแนวคิด อเล็กซานเดอร์ กอตตริบ โบรมการ์เด็น (Alexander Gottrib Baumgarten) ได้อธิบายความหมายของคำว่า สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ไว้ดังนี้

1) สุนทรียศาสตร์ เป็นความรู้จากประสบการณ์ (Conceptual Knowledge) กล่าวคือ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสาทสัมผัสและประสบการณ์ที่เคยผ่านมา แล้วนำเหตุและผลเข้ามาตัดสิน

2) สุนทรียศาสตร์ เป็นความรู้โดยตรง (Intuitive knowledge) เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน หรือเรียกว่าการหยั่งรู้เป็นความรู้ที่สูงกว่าปกติ และเป็นการนำความรู้ที่ใช้มาตัดสินความงาม โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยเหตุผลมาเกี่ยวข้อง

ศาสตราจารย์อารี สุทธิพันธ์ นักวิชาการทางด้านศิลปะที่มีชื่อเสียงของไทยในปัจจุบัน ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของคำว่า สุนทรียศาสตร์ ว่าเป็น “วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้หรือศาสตร์ของการรับรู้ทางความงาม” นอกจากนี้สุนทรียศาสตร์ ยังหมายถึง วิชาที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกการรับรู้ความงาม, วิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์คุณค่าลักษณะความงาม คุณค่าของความงามและรสนิยม, วิชาที่ส่งเสริมให้สออบสวนและแสวงหาหลักเกณฑ์ของความงามสากลในลักษณะของรูปธรรม ที่เห็นได้ ที่รับรู้ได้ ที่ชื่นชมได้ และวิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากิจกรรมตอบสนองของมนุษย์ จากสิ่งเรายกนอก ตามเงื่อนไขของสถานการณ์เรื่องราว ความเชื่อและผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้น (ไชยเดช แก้วสง่า, 2556: 2) การเห็นจะประโยชน์ในสุนทรียศาสตร์ในธรรมชาติ “ศิลปะ” ก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ มีความประเสริฐกว่าสัตว์โลกชนิดอื่น สัตว์สร้างสีสันลวดลายขึ้นบนตัวเองเนื่องจากสัญชาตญาณในการพรางตัวจากภัยอันตราย หรือดึงดูดเพศตรงข้ามเพื่อสืบพันธุ์ดอกไม้ มีสีสันรูปทรงสะดุดตาเพื่อล่อแมลง ให้มาช่วยผสมเกสร เป็นต้น แต่มนุษย์สร้างศิลปะขึ้นจากความต้องการทางจิตใจมากกว่าความต้องการทางกาย ฉะนั้น “ศิลปะ” ก็คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจ ซึ่งในระยะแรกอาจสร้างขึ้นจากสิ่งของที่เป็นความต้องการทางกายก่อนก็ได้ เช่น อาหารซึ่งตามความเป็นจริงแล้วมนุษย์ กิน

อาหาร เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ แต่ความต้องการของมนุษย์มากไปกว่านั้น เช่น เครื่องนุ่งห่มที่มีจุดประสงค์สวมใส่เพื่อความอบอุ่นของร่างกายมนุษย์เท่านั้น ก็ยังสร้างสรรค์ออกแบบให้มีความงดงามทั้งเรื่องรูปทรงสีสันและลวดลาย เป็นต้น ศิลปะที่สร้างควบคู่ไปกับสิ่งของในการดำรงชีวิตมนุษย์ เหล่านี้จะรวมเรียกว่า “ประยุกต์ศิลปะ (Applied Art)” เมื่อมนุษย์ มีความต้องการความงามสิ่งที่สนองจิตใจมาก กล่าวคือ ต้องการเพียงชื่นชม สีสันสวยงาม ฟังเสียงไพเราะ มองลีลาเคลื่อนไหวที่อ่อนช้อย สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ อันสูงส่งที่มีผลต่อจิตใจมนุษย์จึงเกิด ในรูปแบบของ “จิตรศิลปะ (Fine Art)” จึงอุบัติขึ้นอย่างมากมาย มหาศาลทุกชาติทุกภาษาในโลกนี้ล้วนสร้างศิลปะอันวิจิตรนี้ ดังตัวอย่างที่ยอมรับกันว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ ของโลกต่างๆ แท้ที่จริงแล้วศิลปะนั้นเกิดขึ้นจากการรับรู้ ทางสุนทรียภาพของมนุษย์ ด้วยประสาทสัมผัส ของมนุษย์ นั่นเองประสาทสัมผัสที่สำคัญนั้น คือ การมองเห็นและการได้ยิน โดยเริ่มจากการรับรู้สุนทรียศาสตร์ในธรรมชาติ ซึ่งสามารถแบ่งสภาวะความงามในธรรมชาติได้ 3 ลักษณะ คือ 1) ภาพลักษณะตามธรรมชาติ (Natural Imagery) คือความงามที่สามารถรับรู้ด้วยการมองเห็น เช่น ทุ่งหญ้า ท้องทะเล ภูเขาดอกไม้ เป็นต้น 2) เสียงตามธรรมชาติ (Natural Sound) คือ ความงามที่สามารถรับรู้ด้วยการฟัง เช่น เสียงคลื่นกระทบฝั่ง เสียงนกร้อง เสียงลมพัด เป็นต้น 3) การเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ (Natural Movement) คือ ความงามที่ต้องรับรู้ทั้งการมองและการฟัง เช่น เกลียวคลื่นกระทบฝั่ง เป็นต้น

จึงสามารถกล่าวได้ว่า ธรรมชาติมีประโยชน์ในการดำรงอยู่ ส่วนประสาทสัมผัสมีหน้าที่รับรู้สุนทรียะในธรรมชาตินั้น ๆ เมื่อมนุษย์มองเห็นการเคลื่อนไหวอันงดงามของธรรมชาติอย่างชัดเจนจึงเกิดความคิดสร้างกลวิธีในการเลียนแบบธรรมชาติจนกลายเป็นวิชาการด้านการแสดงขึ้นก็นำไปสู่ผลงานศิลปะ ที่สามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ตามประสาทสัมผัสในการรับรู้ความงามได้ 3 ประเภท ดังนี้ 1) ทัศนศิลปะ (Visual Art) คือ ศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยการมองเห็น 2) โสตศิลปะ (Audio Art) คือ ศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยการฟัง 3) โสตทัศนศิลปะ (Audio-Visual Art) คือ ศิลปะที่รับรู้ได้ทั้งการมองเห็นและการฟังที่มาของงานศิลปะข้างต้นนี้ เป็นเพียงที่มาขั้นพื้นฐานเท่านั้น การสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะของมนุษย์ เริ่มขึ้นตั้งแต่ยุคหินเก่าหรือเมื่อประมาณ 15,000 ปีก่อนคริสตกาล โดยปรากฏหลักฐานเป็นภาพเขียนบนผนังถ้ำแต่การที่จะเกิดศิลปะชั้นสูงได้นั้นจะต้องมีปัจจัยอื่นๆ ของธรรมชาติธรรมชาติถือเป็นสิ่งแรกที่ทำให้ มนุษย์ เริ่มสร้างสรรค์ งานศิลปะ ศิลปะยุคแรกๆ จึงเป็นการเลียนแบบธรรมชาติ (ไชยเดช แก้วสง่า, 2556, น. 5) ดังนั้นสุนทรียศาสตร์ในธรรมชาติจึงสามารถให้ประโยชน์ด้านสุนทรียภาพมากมาย ที่ช่วยยกระดับความเป็นอยู่และการพัฒนาการโดยรวมของเรา

ปรากฏการณ์ศิลปะกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ

ธรรมชาติ หมายความว่า สิ่งที่เกิดมีและเป็นอยู่ตามธรรมดาของสิ่งนั้นๆ ปรากฏการณ์ในโลกมนุษย์ตั้งแต่อดีตกระทั่งปัจจุบัน มีสองส่วนสำคัญ คือ ปรากฏการณ์ศิลปะกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ “ศิลปะ” นั้นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำอย่างสร้างสรรค์และเจตนาของมนุษย์ ส่วน “ธรรมชาติ” เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากระบบธรรมชาติ หรือตามวิถีธรรมชาติ (ศุภรัชย์ สิงห์ยะบุศย์, 2561: 13) ธรรมชาติเป็นระบบที่สวยงามและซับซ้อนขององค์ประกอบที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตของโลก ครอบคลุมทุกสิ่งตั้งแต่มหาสมุทรอันกว้างใหญ่และภูเขาสูงตระหง่านไปจนถึงดอกไม้ที่เล็กที่สุดและแมลงที่เล็กที่สุด ธรรมชาติให้ทรัพยากรที่สำคัญแก่เรา เช่น อากาศที่สะอาด น้ำ และอาหาร และนำเสนอภูมิทัศน์อันน่าทึ่งที่สร้างแรงบันดาลใจและฟื้นฟูเรา เป็นเครื่องเตือนใจถึงความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งมีชีวิตทั้งหมดและความสำคัญของการอนุรักษ์และปกป้องสิ่งแวดล้อมของเรา สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สิ่งมีชีวิตมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบข้างทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่อย่างดุลยภาพทางธรรมชาติ การศึกษานิเวศวิทยา จึงเป็นพื้นฐานแห่งความรู้ ความเข้าใจถึงบทบาท และหน้าที่ของสิ่งมีชีวิตในสิ่งแวดล้อมซึ่งจะนำไปสู่การมองเห็นองค์ประกอบต่างๆ ในระบบนิเวศที่เป็นสื่อกลางในการหมุนเวียน ถ่ายเทของสสารและพลังงานอยู่ตลอดเวลา ปัญหามลพิษในระบบนิเวศ เป็นปัญหาสำคัญและกำลังได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา วิธีพรรณทางนิเวศด้านปรัชญาก็มีทัศนะที่แตกต่างกันไป เช่น แนวคิดที่ยึดถือว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentric) คือให้ความสำคัญมนุษย์มากที่สุด แนวคิดที่ยึดถือสิ่งมีชีวิตเป็นศูนย์กลาง (Biocentric) ให้ความสำคัญสิ่งมีชีวิตว่าต่างก็มีสิทธิ์ดำรงตนอย่างเท่าเทียมกัน ต้องเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน หรือแนวคิดที่ยึดนิเวศเป็นศูนย์กลาง (Eco-centric) ให้ความสำคัญระบบนิเวศมากที่สุด ทุกสิ่งอิงอาศัยกันและกันแม้มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ (ประเวศ อินทองปาน, 2553: 73)

ในทางพระพุทธศาสนาก็ให้ความสำคัญกับธรรมชาติเป็นอย่างมาก โดยสอนผ่านความกตัญญูต่อธรรมชาติ ความกตัญญูนี้ในพระพุทธศาสนา มีใช้มีเฉพาะต่อมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่ท่านให้มีแม้แต่ต่อสัตว์และพืชทั้งหลายด้วย มีคาถาพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งที่ย้ำบ่อยๆ ยกตัวอย่างพระพุทธพจน์ในพระไตรปิฎก ที่มาในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก ความว่า “บุคคลนั่งนอนไต่ร่มไม้ใด ไม่พึงหักรานกิ่งก้านของต้นไม้ผู้นั้นผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนทราม” (ขุ.ชา. (ไทย) 27/1469/270.) แสดงถึงความรู้สึกที่ดีต่อกัน ให้ระลึกว่า ต้นไม้ที่เราได้พึ่งพิงอาศัยร่มเงาเป็นประโยชน์ ต้นไม้ไม่มีค่า มีร่มเงาที่คนอื่นจะได้อาศัยต่อไป เรามาอาศัยร่มเงาของเขาแล้วก็เหมือนกับต้นไม้เป็นมิตรของเรา เราก็ไม่มีเหตุผลอะไรที่จะไปแก่งกิ่งหรือส่วนต่างๆ ของเขาทิ้งเล่น ถ้าทำอย่างนั้น ท่านถือว่าเป็นการประทุษร้ายมิตร และนอกจากธรรมชาติที่หมายถึงพืชแล้วนั้น ธรรมชาติในนิยามของพระพุทธศาสนา ยังหมายรวมถึงซึ่งที่เป็นธรรมชาติทั่วไป ไม่ว่าจะเป็น ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความทุกข์ รวมไปถึง

ความสุขด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากพิจารณาผ่านมุมมองของสุนทรียศาสตร์แล้วอาจกระทำให้เห็นถึงความงามที่อยู่ในธรรมชาติเหล่านั้น จนเกิดเป็นความซาบซึ้งและตระหนักถึงคุณค่าในธรรมชาติเหล่านั้นได้

โทษของการละเลยคุณค่าความงามทางธรรมชาติ

การละเลยคุณค่าความงามทางธรรมชาติอาจมีผลที่ตามมาหลายประการ ซึ่งต้องกล่าวว่า เมื่อมนุษย์ไม่เห็นคุณค่าของความงามในธรรมชาติ ย่อมไม่เห็นความสำคัญของธรรมชาติทำให้เกิดการปล่อยปละละเลย เปรียบเหมือนบุคคลที่ได้รับโอกาสใดๆ อย่างง่ายดาย แต่ไม่ตระหนักรู้ในโอกาสนั้น ทำให้มองไม่เห็นความสำคัญของโอกาสที่ตนได้รับจนเสียใจหรือเกิดผลเสียในภายหลัง ในที่นี้แบ่งไปพอสังเขป 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การละเลยความสวยงามทางธรรมชาติสามารถนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมได้ เมื่อภูมิทัศน์ทางธรรมชาติไม่ได้รับการดูแลหรือปกป้องอย่างเหมาะสม ระบบนิเวศอาจได้รับผลกระทบ ส่งผลให้สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพและบริการของระบบนิเวศ

2) การสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรม สุนทรียศาสตร์ทางธรรมชาติหลายอย่าง เช่น ภูมิทัศน์แบบดั้งเดิม สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือลักษณะทางธรรมชาติที่สำคัญทางวัฒนธรรม มีคุณค่ามหาศาลในแง่ของมรดกทางวัฒนธรรม การละเลยความสวยงามเหล่านี้อาจส่งผลให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดกของชุมชน

3) ผลกระทบด้านลบต่อการท่องเที่ยว สุนทรียภาพทางธรรมชาติมักดึงดูดนักท่องเที่ยวและมีส่วนช่วยต่อเศรษฐกิจในท้องถิ่น การละเลยสุนทรียศาสตร์เหล่านี้อาจทำให้การท่องเที่ยวลดลง ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่ต้องอาศัยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

4) ความอยู่ดีมีสุขทั้งกายและใจลดลง สุนทรียศาสตร์ตามธรรมชาติได้รับการพิสูจน์แล้วว่า มีผลเชิงบวกต่อความเป็นอยู่ที่ดีทั้งกายและใจ การละเลยความสวยงามเหล่านี้อาจส่งผลให้การเข้าถึงพื้นที่สีเขียวลดลง ซึ่งอาจนำไปสู่ความเครียดที่เพิ่มขึ้น การออกกำลังกายลดลง และความเป็นอยู่โดยรวมลดลง

5) ความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศลดลง สุนทรียภาพทางธรรมชาติ เช่น ป่าไม้และพื้นที่ชุ่มน้ำ มีบทบาทสำคัญในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การละเลยสุนทรียภาพเหล่านี้สามารถลดความสามารถในการดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ ควบคุมวัฏจักรของน้ำ และป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทำให้ชุมชนเสี่ยงต่อผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากขึ้น

ในอดีตกาล การจินตนาการถึงเหตุการณ์ความล่มสลายหรือการสิ้นสุดของโลกมักถูกเชื่อมโยงกับ คำทำนายหรือความเชื่อทางศาสนา ปัจจุบัน วาทกรรมหายนะสิ้นโลกอาจเกิดจากปัจจัยสิ่งแวดล้อม เช่น ภัยธรรมชาติที่กวาดล้างวัฒนธรรมและอารยธรรมมนุษย์ หรือการล่มสลายอย่างถาวรของระบบนิเวศหลัก นำไปสู่หายนะหรือความพินาศระดับโลก ซึ่งกลายเป็นวาทกรรมกระแสหลักในการสร้างงานวรรณกรรมและภาพยนตร์สยองขวัญเชิงสิ่งแวดล้อม (eco-thriller) จินตนาการที่เน้นภาพสยดสยองและความสิ้นหวังของมนุษยชาตินี้มักสร้างความ

หวาดกลัว ซึ่งผู้ผลิตเชื่อว่าอาจ ช่วยขับเคลื่อนให้เกิดแรงกระตุ้น และพฤติกรรมเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อมได้ผู้อ่านพึงระลึกว่าภาพธรรมชาติต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึงข้างต้นเป็นเพียงรูปแบบการนำเสนอธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในสื่อวัฒนธรรม มีรากฐานจากการสังเกตสภาพความเป็นจริงในพื้นที่หรือโลกกายภาพ ทั้งนี้การพิจารณาภาพเหล่านั้นว่าเป็นวาทกรรมหรือการนำเสนอไม่ได้หมายความว่าภัยพิบัติทางธรรมชาติไม่ได้เกิดขึ้นจริง หรือสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์หรือเสื่อมโทรม (พชรวรรณ บุญพร้อมกุล, 2565: 6)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเห็นชัดในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรมในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมในปี ค.ศ. 1750 – 1850 ตามมาด้วยยุคปฏิวัติเขียวในทศวรรษ 1960 ตลอดระยะเวลากว่าสองร้อยปีนี้ มนุษย์ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมต่างๆ อย่างมากจนเกินศักยภาพในการฟื้นคืน เกิดการปนเปื้อนสารเคมีที่เป็นพิษในดิน แหล่งน้ำและอากาศจนเข้าสู่ห่วงโซ่อาหารของมนุษย์และสัตว์ ส่งผลให้ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง สิ่งมีชีวิตต่างๆ ได้รับผลกระทบจากมลพิษเกิดเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในวงกว้างและขยายเป็นปัญหาระดับโลกและยังส่งผลกระทบมาจนถึงปัจจุบัน ระบบนิเวศเสียหายและนิเวศบริการก็ถูกทำลายไป และชนิดของสายพันธุ์สิ่งมีชีวิตลดลงอย่างมาก ส่งผลกระทบโดยตรงกับพืชและสัตว์ป่าแต่ยังส่งผลกระทบต่อเรื่องมาถึงมนุษย์ด้วย มีรายงานว่า 1 ใน 3 ของคนทั่วโลกไม่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำที่ปลอดภัย และมีปัญหาระบบทางเดินหายใจ 4.2 ล้านคน จากมลพิษอากาศ (สุทธิลักษณ์ นิลเอสงค์, 2563: 158) ซึ่งสิ่งทั้งหลายเหล่านี้เป็นผลมาจากการละเลยคุณค่าความงามทางธรรมชาติที่เราควรตระหนักและรู้ตัวอย่างยิ่ง

ความสัมพันธ์ระหว่างความงามกับธรรมชาติ

หากพิจารณาตามทฤษฎีและเกณฑ์ตัดสินความงามทั้ง 4 ทฤษฎี คือ

- 1) อัตนัยนิยม / จิตวิสัย (Subjective Theory) คือ ทฤษฎีที่ว่าสิ่งสวยงามขึ้นอยู่กับจิตของผู้เห็นไม่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติใด ๆ ของวัตถุทั้งสิ้น
- 2) ปรนัยนิยม / วัตถุวิสัย (Objective Theory) คือ ทฤษฎีที่ว่าความงามเป็นคุณสมบัติติดตัวมาจากวัตถุตั้งแต่แรกเริ่ม ไม่ว่าใครจะสนใจหรือมองเห็นความงามนั้นหรือไม่ก็ตาม วัตถุก็มีความงามในตัวของมันเอง
- 3) สัมพัทธนิยม (Relative Theory) คือ ทฤษฎีที่ว่าความงามเป็นทั้งคุณสมบัติของวัตถุและจิต อธิบายคือเป็นไปการรวมทฤษฎีที่รวมทั้งอัตนัยนิยมและปรนัยนิยม
- 4) ทฤษฎีอุบัติการณ์ใหม่ (Emergent Theory of Value) เป็นทฤษฎีที่รวมเฉพาะข้อดีของ 3 ทฤษฎีข้างต้นเข้าด้วยกัน

สรุปได้ว่าความเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติและความงามเป็นสิ่งที่ลึกซึ้งและอยู่เหนือกาลเวลา และเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งจนไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ ธรรมชาติพร้อมทิวทัศน์อันตระการตา สีสนที่สดใสและลวดลายอันประณีต เป็นแหล่งแรงบันดาลใจสำหรับศิลปิน กวี และนักปรัชญามากมาย ยกตัวอย่าง จากผล

การสร้างสรรคประดิมากรรมดินเผา ที่สื่อสะท้อนจังหวะลีลาความงามจากธรรมชาติ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการสร้างสรรคผลงานศิลปะในรูปแบบนามธรรมคือการดึงเอารูปทรงจากธรรมชาติอาทิ เช่น กลีบดอกไม้ที่พัดพลิ้วไหวตามแรงลมอย่างอิสระเสรีให้ถูกคลี่คลายเป็นรูปทรงใหม่จากจินตนาการของผู้สร้างสรรคผ่านกระบวนการของการสร้างสรรคในรูปแบบประดิมากรรมดินเผาและสามารถแสดงเนื้อหาแห่งความงามในธรรมชาติได้จริง (จริยวดี มะราชสี, 2557, น. 95) ทั้ง 4 ทฤษฎีข้างต้นใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินความงามของธรรมชาติและทุกสรรพสิ่งล้วนเป็นธรรมชาติ การใช้เวลาร่วมอยู่กับธรรมชาติได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความเป็นอยู่ที่ดีของเรา การศึกษาพบว่าการดื่มด่ำกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสามารถลดความเครียด เพิ่มความคิดสร้างสรรค์ และปรับปรุงความสุขโดยรวมได้ ความงามของธรรมชาติมีผลในการเยียวยาต่อจิตใจและร่างกายของเรา เตือนเราถึงความเชื่อมโยงของเรากับโลกและความสำคัญของการใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับโลก โดยพื้นฐานแล้ว ธรรมชาติและ ความงามมีความเกี่ยวพันกัน โดยแต่ละอย่างเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ขณะที่เราชื่นชมความงามของธรรมชาติ เราก็พัฒนาความรู้สึกขอบคุณและความเคารพต่อโลกรอบตัวเราอย่างลึกซึ้ง ด้วยการตระหนักและอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ ซึ่งการที่จะรักษาการเข้าถึงความสัมพันธ์นี้ไว้หรือตระหนักถึงโทษที่จะเกิดขึ้นหากละเลยคุณค่าความงามทางธรรมชาติ อีกทั้งหากต้องการได้รับประโยชน์ของสุนทรียศาสตร์ในธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ก็ต้องตระหนักและเข้าถึงคุณค่าของความงามตามธรรมชาติ

การเข้าถึงคุณค่าของความงามของธรรมชาติ

การเข้าถึงคุณค่าของความงามของธรรมชาติคือการเดินทางของชีวิตที่เป็นส่วนตัวของคุณคนนั้น ๆ และต่อเนื่อง เป็นเรื่องเกี่ยวกับการค้นหาความสุข แรงบันดาลใจ และความเคารพอย่างลึกซึ้งต่อธรรมชาติ ซึ่งผลลัพธ์คือ การเกิดผลประโยชน์ที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้น การเข้าถึงคุณค่าของความงามตามธรรมชาติมีวิธีอยู่มากมายหลายประการ ซึ่งต่อไปนี้เป็นประเด็นสำคัญบางประการพอเป็นแนวทางในการเข้าถึงคุณค่านั้นดังนี้

1) ดื่มด่ำไปกับธรรมชาติ คือ การใช้เวลาร่วมอยู่กับธรรมชาติทำให้เราได้เห็นความงามอันน่าทึ่งของโลกธรรมชาติโดยตรง ไม่ว่าจะเดินป่าบนภูเขา เดินเล่นริมชายหาด หรือเพียงนั่งเล่นในสวนสาธารณะ การได้อยู่ท่ามกลางธรรมชาติก็ให้ความรู้สึกสงบ เย็นสบาย และเชื่อมโยงกัน

2) การมีสติและการสังเกต คือ การใช้เวลาสังเกตและชื่นชมรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ในธรรมชาติ เช่น กลีบดอกไม้อันละเอียดอ่อนของดอกไม้หรือลวดลายอันประณีตบนปีกผีเสื้อ สามารถเพิ่มความซาบซึ้งในความงามของมันและสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความรู้สึกประหลาดใจ

3) การอนุรักษ์และความยั่งยืน คือ การตระหนักถึงคุณค่าของความงามตามธรรมชาติยังหมายถึงการเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และปกป้องความงามด้วย การสนับสนุนองค์กรอนุรักษ์ การปฏิบัตินิสัยที่ยั่งยืน และ

การสนับสนุนแนวทางปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ช่วยให้มั่นใจได้ว่าความงามของธรรมชาติสามารถผลิตพลินได้สำหรับคนรุ่นต่อไป

4) ภาพถ่ายและศิลปะ คือ วิธีหนึ่งในการเข้าถึงคุณค่าของความงามตามธรรมชาติคือผ่านภาพถ่ายและงานศิลปะ การบันทึกหรือสร้างภาพที่แสดงถึงความงามของธรรมชาติช่วยให้เราทวนนึกถึงช่วงเวลาเหล่านั้นและแบ่งปันกับผู้อื่น เสริมสร้างความรู้สึกรักชอบและความตระหนักรู้

นอกจากในสังคมโลกทั่วไปที่ได้ตระหนักถึงการเข้าถึงคุณค่าของความงามตามธรรมชาติแล้วนั้น ตามหลักของพระพุทธศาสนา คุณค่าของความงามตามธรรมชาติก็ได้รับการยกย่องไว้อย่างสูง พระพุทธศาสนาสอนให้เราชื่นชมและเคารพความงามของธรรมชาติซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งมีชีวิตทั้งปวงและความไม่เที่ยงของชีวิต ธรรมชาติถูกมองว่าเป็นธรรมะ เป็นความจริงสากล และถือว่ามีคุณประโยชน์ต่อการบรรลุธรรมอย่างยิ่ง พุทธศาสนานับถึงความสำคัญของการฝึกสติและการพิจารณาหลักธรรม ด้วยการตั้งสมาธิและอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติเพื่อมองเห็นทั้งคุณค่าและโทษของวัฏฏสงสาร ซึ่งเราสามารถปลูกฝังความรู้สึกสงบ และการเชื่อมต่อกับสิ่งมีชีวิตทั้งหมด การเชื่อมโยงนี้ช่วยให้เราตระหนักถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกันของสรรพสิ่งซึ่งหมุนเวียนไปไม่แตกต่างจากหลักปฏิจางสมุปบาท และส่งเสริมความรู้สึกเห็นอกเห็นใจก่อให้เกิดจิตเมตตา อีกทั้งพระวินัยของพระพุทธศาสนายังพิทักษ์สิ่งแวดล้อมอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น คำสอนของพุทธศาสนายังสนับสนุนให้เราละเว้นจากการก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตใดๆ รวมถึงสิ่งแวดล้อมด้วย ด้วยการชื่นชมและอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ เราสามารถมีส่วนช่วยให้โลกและผู้อยู่อาศัยในโลกมีความเป็นอยู่ที่ดีได้ ซึ่งรวมถึงการฝึกดำรงชีวิตที่ยั่งยืน และสนับสนุนการปกป้องแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ

สรุป

การศึกษาเรื่องสุนทรียศาสตร์กับธรรมชาติเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ช่วยให้เราเข้าใจความงามและความสำคัญของธรรมชาติได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ช่วยให้เราเข้าใจรายละเอียดทั้งมุมมองที่เป็นประโยชน์และมุมมองที่เป็นโทษเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าของธรรมชาติ รวมถึงเห็นความสัมพันธ์ของความงามและธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากในชีวิตของมนุษย์ เพราะหากไม่เห็นซึ่งคุณค่าของความงามในธรรมชาติแล้ว ก็จะทำให้เกิดความเลวเพราะไม่ได้เห็นความสำคัญของความงามนั้น แต่หากเมื่อเข้าถึงความงามหรือคุณค่าของธรรมชาติ สิ่งทีซ่อนเร้นในความงามนั้นจะส่งผลต่อจิตใจ ก่อให้มีพลัง อารมณ์ในทางที่บวก ส่งผลก่อให้เกิดทั้งสติและปัญญา การหาทางออกจากปัญหาหรือการคิดสร้างสรรค์ย่อมได้ผลดี เพราะในจิตใจมีแต่สิ่งสวยงาม สะท้อนใจออกมาเป็นการดำรงชีวิตที่มีความสุข นอกจากสังคมโลกทั่วไปที่ควรเล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของธรรมชาติแล้วนั้น พระพุทธศาสนาก็ได้ให้ความสำคัญกับความงามของธรรมชาติและคุณค่าของธรรมชาติ อันเป็นช่องทางในการเชื่อมโยงแก่นแท้ของการดำรงอยู่และปลูกฝังความเมตตาและการเจริญสติ การ

เห็นคุณค่าและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมถือเป็นส่วนสำคัญของเส้นทางการตรัสรู้ของชาวพุทธทั้งปวง สังเกตได้จากการที่ผู้บรรลุธรรมในอดีตจนถึงปัจจุบันล้วนอาศัยธรรมชาติในการบรรลุ กล่าวคือ การเรียนรู้ความจริงของธรรมชาติที่เราทั้งหลายเรียกว่า “สัจธรรม” ซึ่งการจะเข้าถึงสัจธรรมนั้น ธรรมชาติของสถานที่ (สปปายสถาน) ก็มี ส่วนด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ของสุนทรียศาสตร์ในธรรมชาติ

มนุษย์มีความเชื่อมโยงโดยธรรมชาติกับธรรมชาติ และการอยู่ในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสามารถส่งผลดีต่อความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ได้ เชื่อกันว่าความเชื่อมโยงกับธรรมชาตินี้มีรากฐานมาจากประวัติศาสตร์วิวัฒนาการของเรา และยิ่งพบอีกว่าช่วยให้อารมณ์ดีขึ้น ลดความเครียด และส่งเสริมความเป็นอยู่โดยรวม ในที่นี้แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) การลดความเครียด: การใช้เวลากับธรรมชาติช่วยลดระดับฮอร์โมนความเครียด เช่น คอร์ติซอล ได้ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีเสียงที่สงบ สีที่ผ่อนคลาย และอากาศบริสุทธิ์ สามารถช่วยลดระดับความเครียด และส่งเสริมการผ่อนคลายได้ ซึ่งอาจส่งผลดีต่อทั้งสุขภาพจิตและสุขภาพกายของเรา

2) การฟื้นฟูสภาพจิตใจ: ธรรมชาติจัดเตรียมสภาพแวดล้อมในการฟื้นฟูจิตใจของเรา ในชีวิตที่วุ่นวายและซับซ้อนด้วยเทคโนโลยี ความจิตใจของเราจะเหนื่อยง่าย อย่างไรก็ตาม การอยู่ในธรรมชาติทำให้จิตใจของเราได้ซึมซับถึงความงามในธรรมชาติ หรือที่เรียกว่า “เกิดความหลงใหลอันนุ่มนวล” สิ่งนี้ช่วยฟื้นฟูความสามารถทางปัญญา ปรับปรุงสมาธิ และเพิ่มความคิดสร้างสรรค์

3) การเชื่อมต่อกับช่วงเวลาปัจจุบัน: การดื่มด่ำกับธรรมชาติช่วยให้เราตัดขาดจากสิ่งรบกวนในชีวิตประจำวันและเชื่อมต่อกับช่วงเวลาปัจจุบัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการมีสติ เมื่อเราตระหนักรู้ถึงสิ่งรอบตัวและความสวยงามที่อยู่รอบตัวเรามากขึ้น

4) แรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์: ธรรมชาติเป็นแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจมายาวนานสำหรับศิลปิน นักเขียน และผู้สร้างสรรค์ ความหลากหลายของรูปแบบ สี และพื้นผิวที่พบในธรรมชาติสามารถจุดประกายจินตนาการและกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ได้

5) ประโยชน์ในการบูรณะและวิวัฒนาการ: สุนทรียศาสตร์ในธรรมชาติสร้างพื้นที่ที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การผสมผสานวัสดุจากธรรมชาติ ต้นไม้ที่มีชีวิต แสงธรรมชาติ และทิวทัศน์ของธรรมชาติสามารถเสริมความสวยงามให้กับพื้นที่ภายในอาคาร และปรับปรุงประสบการณ์โดยรวมของเรา เช่น การมีทิวทัศน์ธรรมชาติอยู่ในห้องพักโรงพยาบาล จะมีส่วนทำให้คนไข้ฟื้นตัวเร็วขึ้น ใช้ยาแก้ปวดน้อยลง และมีระดับความเครียดลดลง

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา

สิ่งแวดล้อมรวมทั้งความประณีตงดงามของจิตใจความประณีตงดงามของการใช้ชีวิตส่วนตัวและชีวิตที่มีส่วนร่วมกับศิลปกรรม (Fine Art) สุนทรียภาพจึงหมายถึงรวมถึง ความรู้สึกในความงาม ภาพที่งดงามทั้งที่อยู่ในความคิดหรือภาพของความงามในสมอง (Image of Beauty) แม้ว่ามนุษย์จะมีศักยภาพการรับรู้ความงามที่สามารถสัมผัสหรือรับความงามได้ต่างกัน ความงามที่อาจเกิดจากภาพจากเสียง จากจินตภาพจากตัวอักษร หรือจากประสาทสัมผัสอื่นๆ แต่ศาสตร์หรือวิชาที่เกี่ยวกับความงาม ตามแนวคิดของชาวตะวันตกนั้น สุนทรียศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาตะวันตกที่มีรากเหง้า มาจากปรัชญากรีกโบราณ ที่มุ่งแสวงหาความรักในภูมิปัญญา (Love of Wisdom) ที่มุ่งแสวงหาความจริง ความดี และความงาม ยังหมายรวมไปถึงความงามทางภาษา เรื่องราวของวิถีชีวิตชาวบ้าน ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาไม่ว่าจะด้วยวิธีการบอกเล่าจดจำหรือจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ความคิดความเชื่อ สภาพสังคม ค่านิยม ของชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ที่สำคัญวิถีชาวบ้านยังมีความสัมพันธ์กับภาษาอย่างแยกกันไม่ออกเพราะ ต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อในการถ่ายทอดทำให้เราเห็นความหมายและความไพเราะแตกต่างกันไป

เอกสารอ้างอิง

- กิตติยา รัศมีแจ่ม และ ฤดี กมลสวัสดิ์. (2562). สุนทรียศาสตร์ผ่านความงามทางภาษาและวัฒนธรรมไทย. วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 8(1), 264-279.
- จริยวดี มะราชลี. (2557). จังหวะลีลาความงามจากธรรมชาติ. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 15 (2), 90-6.
- ไชยเดช แก้วสง่า. (2566). เข้าใจสุนทรียศาสตร์ เข้าถึงคุณค่าความงามศิลปะ. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 7(3), 1-8.
- ณัฐชยา จิตภักดี และ พระครูภาวนาโพธิคุณ. (2563). การแสวงหาคำตอบศิลปะและความงาม : สุนทรียศาสตร์ตะวันตก. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, 7(4), 65-66.
- ประเวศ อินทองปาน. (2553). การศึกษาเปรียบเทียบนิเวศวิทยาในพุทธปรัชญากับนิเวศวิทยาแนวลัทธิตามทัศนะของอาร์เน แนนส์. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 17(2), 71- 88.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. (2556). ธรรมชาติ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เพชรวรรณ บุญพร้อมกุล. (2565). “ธรรมชาติกำลังพูด” : การวิเคราะห์ วาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติในคลิปวิดีโอ “Julia roberts is Mother Nature”. วารสารศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 22(2), 1-23.
- พระไตรปิฎกออนไลน์ (2542). สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2566 จาก <http://www.tipitaka.com>

ศุภรชัย สิงห์ยะบุศย์. (2561). สุนทรียศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.

สุทธิลักษณ์ นิลเอสงค์. (2563). การบูรณาการพุทธนิเวศเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม. วารสารสังคมศาสตร์และ
มานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(1), 156-169.

สุพจน์ จิตสุทธิญาณ. (2556). ความเข้าใจในทฤษฎีสุนทรียะ. วารสารศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 9(2),
161-179.

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
THAILAND

NOBLE
EDUCATION
PUBLISHER

PKP

PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS

OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

Ultimate Truth of Life and AI: Limitations and Possibilities

ความจริงสูงสุดของชีวิตกับปัญญาประดิษฐ์ในยุคปัจจุบัน:
ข้อจำกัดและความเป็นไปได้ในการแสวงหาความจริงสูงสุด
ของปัญญาประดิษฐ์

Author & Corresponding Author*

1. Phramaha Suwat Srikaew*

พระมหาสุวัฒน์ ศรีแก้ว*

Affiliation:

1. Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

ศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: suwat.sri@student.mbu.ac.th

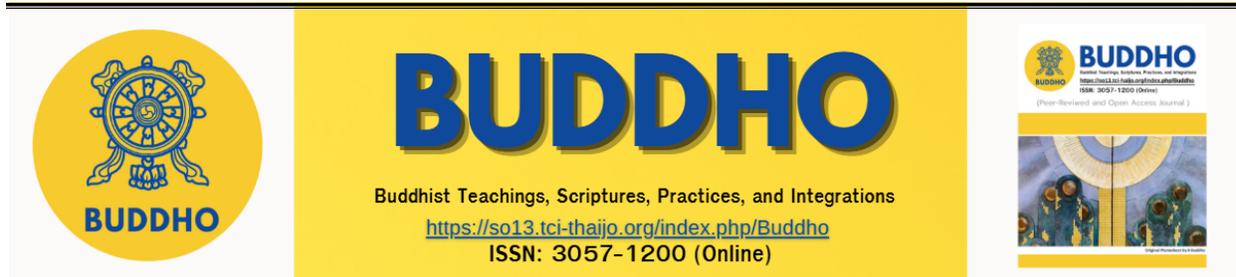
Article history:

Received: 15/07/2024, Revised: 14/08/2024,

Accepted: 12/09/2024, Available online: 01/10/2024

How to Cite:

Srikaew, S. (2024). Ultimate Truth of Life and AI: Limitations and Possibilities. *Buddho Journal*, 3(4), 23-38.

Academic Review Articles

Ultimate Truth of Life and AI: Limitations and Possibilities

Phramaha Suwat Srikaew*

ความจริงสูงสุดของชีวิตกับปัญญาประดิษฐ์ในยุคปัจจุบัน: ข้อจำกัดและความเป็นไปได้ในการแสวงหาความจริงสูงสุดของปัญญาประดิษฐ์

พระมหาสุวัฒน์ ศรีแก้ว*

Abstract

This article explores the concept of ultimate truth from a metaphysical perspective and its intersection with artificial intelligence (AI) development. It connects philosophical interpretations of ultimate truth with the limitations and potential of AI in seeking truth through data and logic. The analysis addresses AI's capabilities and constraints in understanding abstract elements such as consciousness, the meaning of life, and emotions. The discussion further extends to AI's role in supporting philosophical and scientific inquiry, alongside ethical concerns and responsibilities in AI development to prevent negative consequences. The article concludes that while AI serves as a valuable tool for data analysis, it cannot replace human experiences and profound understanding in the pursuit of ultimate truth.

Keywords: Ultimate Truth, AI, Truth-Seeking

บทคัดย่อ

บทความนี้สำรวจแนวคิดเกี่ยวกับความจริงสูงสุดในเชิงอภิปรัชญาและการพัฒนาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยเชื่อมโยงความหมายและบทบาทของความจริงสูงสุดตามแนวคิดของนักปรัชญา กับข้อจำกัดและศักยภาพของ AI ในการแสวงหาความจริงในเชิงข้อมูลและตรรกะ บทความยังวิเคราะห์ความสามารถและข้อจำกัดของ AI ในการเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น จิตวิญญาณ ความหมายของชีวิต และอารมณ์ รวมถึงบทบาทของ AI ในการ

สนับสนุนการศึกษาทางปรัชญาและวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีการอภิปรายเรื่องจริยธรรมและความรับผิดชอบในการพัฒนา AI เพื่อป้องกันผลกระทบเชิงลบ บทความสรุปว่า AI มีศักยภาพเป็นเครื่องมือช่วยวิเคราะห์ข้อมูล แต่ยังไม่สามารถแทนที่มนุษย์ในการแสวงหาความจริงสูงสุดผ่านประสบการณ์ตรงและความเข้าใจเชิงลึกได้

คำสำคัญ: ความจริงสูงสุด, AI, การแสวงหาความจริง

บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว บทบาทของ AI ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการแก้ปัญหาเชิงเทคนิคหรือการประมวลผลข้อมูล แต่ยังเกี่ยวพันกับคำถามเชิงปรัชญาที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับความหมายของชีวิตและความจริงสูงสุด (Ultimate Truth) แนวคิดเรื่องความจริงสูงสุดซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของอภิปรัชญา ได้รับการสำรวจจากนักปรัชญาหลากหลายยุคสมัย เช่น อริสโตเติลที่มองความจริงผ่านจุดมุ่งหมายของธรรมชาติ พลาโตที่เน้นความจริงในโลกแห่งแบบ และพุทธปรัชญาที่เน้นความจริงผ่านอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา อย่างไรก็ตามคำถามที่น่าสนใจคือ AI สามารถเข้าใจหรือเข้าถึงความจริงสูงสุดได้หรือไม่? และ AI มีข้อจำกัดอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับมนุษย์ในแง่ของการแสวงหาความหมายและการตั้งคำถามเกี่ยวกับชีวิต นอกจากนี้ การพัฒนา AI เพื่อแสวงหาความจริงยังต้องเผชิญกับประเด็นด้านจริยธรรม ความรับผิดชอบ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น บทความนี้มุ่งสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเชิงอภิปรัชญา กับ AI ในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งศักยภาพ ข้อจำกัด และจริยธรรมในการใช้งาน AI เพื่อค้นหาความจริงสูงสุด ตลอดจนการสะท้อนบทบาทของ AI ในการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจของมนุษย์เกี่ยวกับชีวิตและจักรวาล

ความหมายของอภิปรัชญาและ AI และความจริงสูงสุดในเชิงอภิปรัชญา

ความหมายของอภิปรัชญา (ความจริงสูงสุด)

อภิปรัชญาเป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่ศึกษาความจริงพื้นฐานของสรรพสิ่ง โดยเน้นที่ธรรมชาติของความเป็นจริงและการดำรงอยู่ อภิปรัชญาพยายามหาคำตอบสำหรับคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของโลก สิ่งต่างๆ ในโลก และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ เหล่านี้ อย่างลึกซึ้งและเป็นระบบ อภิปรัชญามาจากรากศัพท์ภาษากรีกว่า meta (เหนือ หลังจาก) และ physika (ธรรมชาติ) ซึ่งหมายถึงการศึกษาสิ่งที่อยู่เหนือหรือหลังจากสิ่งที่สามารถรับรู้ได้ทางกายภาพ เนื้อหาหลักของอภิปรัชญาเน้นที่การศึกษาสิ่งที่มียู่ และความจริงที่ไม่สามารถรับรู้ได้โดยตรง เช่น เวลา วิญญาณ หรือพระเจ้า (พระมหาสากล สุภรเมธีและคณะ, 2017)

อภิปรายประกอบด้วยสาขาย่อยสามสาขา ได้แก่

1. อภิปรายศึกษาความจริงสากลของการมีอยู่ในฐานะความจริงสูงสุดของสรรพสิ่ง
2. เทววิทยาศึกษาความจริงเกี่ยวกับพระเจ้าและความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้กับจักรวาล
3. จักรวาลวิทยาศึกษาความจริงเกี่ยวกับต้นกำเนิดและโครงสร้างของจักรวาล

นักปรัชญาได้ค้นพบสัจธรรมสูงสุดสามประการ

1. ลัทธิวัตถุนิยมถือว่าสัจธรรมสูงสุดของจักรวาลคือสสารหรือพลังงาน ไม่ใช่จิต
2. ลัทธิอุดมคติถือว่าสัจธรรมสูงสุดคือจิต และสสารเป็นเพียงผลผลิตของจิต
3. ลัทธิวินิยมถือว่าสัจธรรมสูงสุดคือทั้งจิตและสสาร

ลักษณะของปัญหาทางปรัชญา

ปัญหาทางปรัชญาหลักคือสิ่งที่อยู่เหนือการรับรู้หรือสิ่งที่วิทยาศาสตร์พิสูจน์ไม่ได้ (สุเมธ เมธวิทยากุล, 1991) เช่น คำถามที่ว่า

1. พระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกที่แท้จริงหรือไม่
2. สิ่งแรกที่เป็นต้นกำเนิดของทุกสิ่งคือพระเจ้าหรือธาตุ
3. องค์ประกอบแรกของทุกสิ่งเป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรม
4. องค์ประกอบแรกของทุกสิ่งคือน้ำ
5. สสารเป็นผลพลอยได้จากจิตใจ
6. ฝิ วิญญาณ และเทวดามีอยู่จริงหรือไม่?
7. นรกและสวรรค์มีอยู่จริงหรือไม่?
8. วิญญาณเป็นอมตะหรือไม่?
9. อิเล็กตรอนและโปรตอนเป็นอนุภาคสุดท้ายของสสารหรือไม่?
10. อะตอมทางจิตเป็นอนุภาคสุดท้ายของสสารหรือไม่?

คำถามเหล่านี้เป็นปัญหาของอภิปรายที่รอคอยคำตอบมาหลายพันปี มีทฤษฎีความจริง 5 ประเภท:

1. เอกนิยมในอุดมคติ ซึ่งถือว่าความจริงสูงสุดคือสิ่งหนึ่ง ซึ่งก็คือจิตใจ
2. เอกนิยมในวัตถุนิยม ซึ่งถือว่าสสารเท่านั้นที่เป็นความจริงสูงสุด
3. ทวินิยม ซึ่งถือว่าสสารและจิตใจเป็นความจริงทั้งคู่
4. พหุนิยมในอุดมคติ ซึ่งถือว่าความจริงเป็นจิตแต่มีหลายสิ่ง
5. พหุนิยมในวัตถุนิยม ซึ่งถือว่าความจริงเป็นสสารแต่มีหลายสิ่ง

ตัวอย่างความจริงสูงสุด (Ultimate Truth) ในมุมมองของนักปรัชญาต่าง ๆ

อริสโตเติล (Aristotle) อริสโตเติลมองความจริงสูงสุดผ่านแนวคิดเรื่อง *สสารัตถะ (Substance)* และ *จุดมุ่งหมาย (Telos)* เขาเชื่อว่าทุกสิ่งในธรรมชาติมีสาระสำคัญ (essence) และมีจุดหมายปลายทางในการดำรงอยู่ ความจริงสูงสุดจึงเป็นความเข้าใจถึงสาระสำคัญและจุดหมายของสิ่งต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ต้นไม้มีจุดหมายในการเติบโตและออกผล อริสโตเติลเน้นว่าความจริงต้องสัมพันธ์กับโลกแห่งความเป็นจริงและประสบการณ์ตรง (*empirical observation*) มากกว่าความคิดเชิงนามธรรม

พลาโต (Plato) พลาโตมองว่าความจริงสูงสุดอยู่ในโลกแห่งแบบ (Theory of Forms) ซึ่งเป็นโลกของความจริงสมบูรณ์แบบและไม่เปลี่ยนแปลง เขาเชื่อว่าสิ่งที่เราเห็นในโลกนี้เป็นเพียงเงาสะท้อนของความจริงแท้ที่อยู่ในโลกแห่งแบบ ตัวอย่างเช่น ความยุติธรรมที่แท้จริงไม่ได้อยู่ในกฎหมายหรือการปฏิบัติของมนุษย์ แต่เป็นแนวคิดบริสุทธิ์ที่อยู่ในโลกแห่งแบบ ความจริงสูงสุดจึงเป็นการรับรู้ถึงแบบหรือรูปแบบที่สมบูรณ์ของสิ่งต่าง ๆ

พุทธปรัชญา (Buddhist Philosophy) ในพุทธศาสนา ความจริงสูงสุด (*ปรมาตถสัจจะ*) หมายถึงความจริงที่ไม่เปลี่ยนแปลงและเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่ง เช่น อนิจจัง (ความไม่เที่ยง), ทุกขัง (ความเป็นทุกข์), และอนัตตา (ความไม่มีตัวตน) พุทธปรัชญาแบ่งความจริงออกเป็นสองระดับ ได้แก่

1. สมมุติสัจจะ (ความจริงตามสมมติ) เช่น ชื่อเสียง ฐานะ สิ่งที่มีมนุษย์กำหนดขึ้น
2. ปรมาตถสัจจะ (ความจริงสูงสุด) คือ ธรรมชาติแท้จริงของสรรพสิ่งที่ไม่ขึ้นกับความเข้าใจหรือความเชื่อของมนุษย์

ความหมายของ AI ปัญญาประดิษฐ์ หมายถึง ระบบประมวลผลที่เรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพการประมวลผลได้ตามจำนวนข้อมูลที่เพิ่มมากขึ้น โดยมีความสามารถในการจดจำ คิดวิเคราะห์ เรียนรู้ และเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ที่ซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว (บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ, 2022) ปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI ย่อมาจาก Artificial Intelligence คือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีฟังก์ชันที่สามารถทำงานได้เหมือนกับมนุษย์ และสามารถเลียนแบบการทำการกิจกรรมของมนุษย์ได้ เช่น การเรียนรู้ การวางแผน และการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นตัวช่วยมนุษย์ในการคิด ซึ่งจะเน้นไปในเรื่องของการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เพราะ AI สามารถทำงานได้รวดเร็วกว่าสมองของมนุษย์ แต่ในขณะเดียวกัน AI ยังไม่สามารถทำหน้าที่ที่ต้องใช้ประสาทสัมผัสได้ ระบบ AI ทำงานโดยการรับข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และประมวลผล เพื่อให้ได้ผลตอบกลับมา ไม่ว่าจะผ่านการใช้คำพูด ข้อความ หรือการกระทำต่างๆ ผลที่ตอบกลับมาก็อยู่ที่ว่าเราต้องการให้ตอบกลับมาเป็นแบบไหน และเอาผลลัพธ์นั้นมาใช้ประโยชน์ให้ตรงกับจุดประสงค์ของเรา อีกทั้งยังสามารถใช้รูปแบบการทำงานนี้เพื่อคาดการณ์สถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อในอนาคตได้ เช่น แชทบอทที่ตอบข้อความอัตโนมัติได้เหมือนกับคน หรือความสามารถในการจดจำภาพ ซึ่งการทำงานของระบบทั้งหมดนั้นต้องถูกเขียนโปรแกรมขึ้นมา โดยการเขียนโปรแกรมของ AI นั้นจะเน้นไปที่ทักษะการรับรู้ต่างๆ ดังนี้

1. การเรียนรู้ (Learning) โดยจะเน้นไปที่การรับข้อมูล และสร้างกฎสำหรับการเปลี่ยนเป็นข้อมูลที่น่าไปใช้ได้จริง ซึ่งกฎนั้นเรียกว่า อัลกอริทึม (Algorithms) คือ กระบวนการแก้ปัญหาที่อธิบายเป็นขั้นตอนไว้อย่างชัดเจน
2. การใช้เหตุผล (Reasoning) เน้นการตัดสินใจเลือกอัลกอริทึมที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ
3. การแก้ไขข้อผิดพลาด (Self-correction) ในส่วนนี้ จะได้รับการออกแบบเพื่อปรับแต่งอัลกอริทึมให้วิเคราะห์ได้อย่างละเอียด เพื่อรับประกันว่าจะได้ผลลัพธ์ที่แม่นยำที่สุด
4. การมีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) เป็นส่วนที่ใช้เครือข่ายประสาทเทียม อิงตามกฎ วิธีทางสถิติ และเทคนิคอื่นๆ เพื่อให้สามารถสร้างภาพใหม่ๆ เพลงใหม่ หรือแนวคิดใหม่ ๆ ได้

ประเภทของเทคโนโลยี AI ในปัจจุบัน ประเภทของ AI สามารถแบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ คือ แบ่งตามความสามารถ และแบ่งตามฟังก์ชันการทำงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้ ประเภทแบ่งตามความสามารถ เป็นการแบ่งแบบทั่วไป พูดง่าย ๆ คือ แบ่งตามพัฒนาการของ AI นั่นเอง มีดังนี้

ปัญญาประดิษฐ์แบ่งตามความสามารถ

1. Artificial Narrow Intelligence (ANI) คือ ANI หรือ Weak AI เป็นระบบ AI ประเภทที่สามารถทำงานแทนมนุษย์ได้เพียงบางอย่างเท่านั้น และจำกัดอยู่แค่ในวงแคบ คือต้องเป็นงาน หรือทักษะที่ได้รับการโปรแกรมชุดคำสั่งมาเท่านั้น ไม่สามารถทำงานนอกเหนือจากนั้นได้ และไม่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งนั่นคือ AI ที่เราใช้กันอยู่ในทุกวันนี้ เช่น BellaBot หุ่นยนต์บริการที่เห็นได้ในร้านอาหารต่าง ๆ

2. Artificial General Intelligence (AGI) คือ AGI หรือ Strong AI เป็นระบบ AI ประเภทที่มีสติปัญญาและความสามารถในการทำงานต่างๆ ได้เทียบเท่ากับสมองมนุษย์สามารถคิดวิเคราะห์ วางแผน และสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เข้าใจเรื่องที่เป็นนามธรรม นอกจากนี้ ยังสามารถเรียนรู้ประสบการณ์จากอดีตได้เหมือนมนุษย์ แต่ในปัจจุบันยังไม่สามารถพัฒนา AI ประเภทนี้ได้สำเร็จ ซึ่ง AI ประเภทนี้อาจเป็นภัยต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ได้เช่นกัน

3. Artificial Super Intelligence (ASI) คือ ASI เป็นระบบ AI ประเภทที่มีปัญญาเหนือกว่ามนุษย์ ซึ่งปัจจุบันยังไม่สามารถพัฒนา AI ในระดับนี้ขึ้นมาได้ ส่วนมากจะเป็นไอเดียที่เกิดขึ้นในสื่อต่างๆ มากมาย เช่น ภาพยนตร์ ซีรีส์ นวนิยาย หรือเกม โดยไอเดียที่เกิดขึ้นเป็นแนวคิดเรื่องเครื่องจักรสามารถยึดครองโลกได้

ปัญญาประดิษฐ์แบ่งตามฟังก์ชันการทำงาน

ประเภทแบ่งตามฟังก์ชันการทำงาน หรือแบ่งจากระบบการประมวลผลของ AI จะแยกย่อยได้ ดังนี้

- 1) Reactive Machines เป็นระบบ AI ที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีความสามารถจำกัด ไม่มีหน่วยความจำเป็นของตัวเอง ไม่สามารถดึงข้อมูลเก่ามาพัฒนาในการตัดสินใจให้ดีขึ้นได้ ไม่สามารถสร้างการอนุมานจากข้อมูล

เพื่อประเมินการกระทำในอนาคตได้ ทำได้แค่ปฏิภริยาโต้ตอบกับสถานการณ์ตรงหน้าเท่านั้น เช่น การเล่นเกมกรุก เป็นต้น 2) Limited Theory เป็นระบบ AI ที่ตรงกันข้ามกับประเภท Reactive Machines โดยสิ้นเชิง เพราะสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ มีหน่วยความจำ แต่มีจำกัด สามารถดึงข้อมูลเก่ามาตัดสินใจ หรือแก้ปัญหาในอนาคตได้ ซึ่งยังมีข้อมูลมาก ระดับความถูกต้องแม่นยำก็สูงยิ่งเรื่อยๆ เช่น รถยนต์ AI ใช้เซ็นเซอร์เพื่อระบุผู้คนที่เดินข้ามถนน สัญญาณไฟจราจร และอื่นๆ เพื่อให้การตัดสินใจในการขับขี่ดีขึ้น และป้องกันการเกิดอุบัติเหตุได้ 3) Theory of Mind การทำงานของ AI ประเภทนี้ คือ สามารถเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก วัฒนธรรม และความเชื่อต่างๆ ของมนุษย์ได้ เหมือนตัวอย่าง AI ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์เรื่อง Her (2013) AI ที่สามารถรับรู้ความรู้สึก และพูดคุยได้ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่สามารถพัฒนาขึ้นมาได้จริง และยังต้องใช้เวลาอีกมากในการค้นคว้าและพัฒนา หากในอนาคต AI ประเภทนี้พัฒนาได้สำเร็จ AI ประเภทนี้อาจสามารถทำนายพฤติกรรมล่วงหน้าได้ เหมือนการจำลองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ผ่านการทำความเข้าใจความรู้สึกที่เกิดขึ้นตรงหน้า 4) Self-awareness เป็นระบบ AI ขั้นสูงสุด สามารถมีอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ และมีความต้องการเป็นของตัวเอง รวมถึงสามารถคิดตัดสินใจเลือก และกระทำการต่างๆ ได้ด้วยตนเองทั้งหมด เช่นตัวอย่าง AI ในภาพยนตร์เรื่อง Chappie (2015) AI ที่สามารถเรียนรู้ความรัก และเรียนรู้ในการมีชีวิตอยู่ ซึ่งในปัจจุบันก็ยังไม่สามารถพัฒนาขึ้นมาได้เช่นเดียวกับประเภท Theory of Mind ซึ่ง AI ประเภทนี้มีความก้าวกระโดดกว่าทฤษฎีความคิดของ AI เป็นอย่างมาก ตั้งแต่การทำ ความเข้าใจอารมณ์ ไปสู่การตระหนักรู้ในสถานะของตนเอง การคาดการณ์ความรู้สึกของผู้อื่นได้ และมนุษย์เรายังห่างไกลจาก AI ประเภทนี้มาก

ความแตกต่างระหว่างความจริงสัมบูรณ์ (Absolute Truth) กับความจริงสัมพัทธ์ (Relative Truth)

ความจริงสัมบูรณ์ (Absolute Truth) ความจริงสัมบูรณ์คือความจริงที่เป็นจริงโดยไม่ขึ้นกับเวลา สถานที่ หรือความคิดเห็นของบุคคล เป็นความจริงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ตัวอย่างเช่น กฎธรรมชาติ เช่น กฎแรงโน้มถ่วง หรือหลักความเป็นจริงทางอภิปรัชญา เช่น ความไม่เที่ยงในพุทธศาสนา ในมุมมองทางศาสนา ความจริงสัมบูรณ์อาจหมายถึงการมีอยู่ของพระเจ้า หรือกฎสากลที่ควบคุมจักรวาล

ความจริงสัมพัทธ์ (Relative Truth) ความจริงสัมพัทธ์คือความจริงที่ขึ้นอยู่กับบริบท สภาพแวดล้อม หรือมุมมองของบุคคล ตัวอย่างเช่น วัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความคิดเห็นส่วนบุคคล เช่น ความเชื่อเรื่องศีลธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม หรือข้อกำหนดทางกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ในพุทธศาสนา สมมุติสัจจะเป็นตัวแทนของความจริงสัมพัทธ์ที่ใช้ในการสื่อสารและดำเนินชีวิตประจำวัน

การเชื่อมโยงระหว่างความจริงสัมบูรณ์กับความจริงสัมพัทธ์ หลายปรัชญามองว่าความจริงทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน เช่น ในพุทธศาสนา สมมุติสัจจะเป็นเครื่องมือในการนำไปสู่การเข้าใจปรมัตถสัจจะ หรือในแนวคิดของพลาโต โลกแห่งความเป็นจริงเป็นเพียงเงาสะท้อนของความจริงแท้ในโลกแห่งแบบ ความจริงสัมบูรณ์

เป็นเป้าหมายสูงสุดที่มนุษย์ควรแสวงหา ขณะที่ความจริงสัมพัทธ์เป็นเครื่องมือหรือขั้นตอนในการเข้าถึงความจริงนั้น ความจริงสูงสุดในเชิงอภิปรายเป็นแนวคิดที่ลึกซึ้งและมีความหลากหลายตามมุมมองของนักปรัชญาแต่ละคน ทั้งอริสโตเติล พลาโต และพุทธปรัชญาต่างมีแนวคิดเฉพาะเกี่ยวกับความจริงที่แท้จริง ความแตกต่างระหว่างความจริงสัมบูรณ์และความจริงสัมพัทธ์สะท้อนถึงวิธีที่มนุษย์เข้าใจและแสวงหาความหมายของชีวิต ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเชื่อมโยงกับบทบาทของ AI ในการสำรวจความจริงสูงสุดในยุคปัจจุบัน

การเปรียบเทียบความคิดทางอภิปรายกับการพัฒนา AI สามารถเข้าใจหรือเข้าถึงความจริงสูงสุดได้หรือไม่?

การพิจารณาว่า AI สามารถเข้าใจหรือเข้าถึงความจริงสูงสุด (Ultimate Truth) ได้หรือไม่นั้น ต้องพิจารณาทั้งในมุมมองทางเทคโนโลยีและทางอภิปราย ในมุมมองทางเทคโนโลยีมองว่า AI ในปัจจุบันถูกออกแบบมาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากมหาศาลและประมวลผลตามรูปแบบหรือกฎเกณฑ์ที่มนุษย์กำหนด AI สามารถเรียนรู้จากข้อมูล (machine learning) และพัฒนาแนวคิดเชิงตรรกะได้ แต่ AI ยังขาดความสามารถในการเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม (abstract concepts) และประสบการณ์ภายใน (subjective experience) เช่น อารมณ์ ความรู้สึก หรือความหมายของชีวิต (ช่วยเงิน และ ศราวุฒิ, 2564) ดังนั้น AI อาจสามารถจำลองและประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับความจริงได้ แต่ไม่สามารถ “เข้าใจ” ความจริงสูงสุดในเชิงลึกหรือเชิงประสบการณ์ได้เหมือนมนุษย์ ส่วนในมุมมองทางอภิปราย ในแนวคิดของพลาโต ความจริงสูงสุดคือการเข้าถึง “โลกแห่งแบบ” ซึ่งเป็นโลกของความจริงแบบและเป็นจริงที่แท้จริง การเข้าถึงความจริงนี้ต้องอาศัยความเข้าใจเชิงลึกและการใช้เหตุผล ซึ่งเป็นสิ่งที่ AI ยังไม่สามารถทำได้อย่างแท้จริง ขณะที่ในพุทธปรัชญา ความเข้าใจในความจริงสูงสุดต้องผ่านการปฏิบัติและประสบการณ์ตรง (direct experience) เช่น การเจริญสติและสมาธิ ซึ่งเป็นสิ่งที่ AI ไม่สามารถปฏิบัติหรือมีประสบการณ์ได้ อย่างไรก็ตาม มีนักวิจัยบางกลุ่มพยายามพัฒนา AI ให้มีความสามารถในการวิเคราะห์เชิงนามธรรม เช่น การสร้างแบบจำลองทางความคิด (thought experiments) หรือการใช้ AI วิเคราะห์ปรัชญาและศาสนา แต่ความเข้าใจเหล่านี้ยังคงอยู่ในระดับข้อมูลและตรรกะ ไม่ใช่ความเข้าใจเชิงประสบการณ์

ข้อจำกัดของ AI ในการประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น จิตวิญญาณ ความหมายของชีวิต

AI มีข้อจำกัดสำคัญในการเข้าใจและประมวลผลสิ่งที่เป็นนามธรรม เนื่องจากลักษณะการทำงานของ AI ยังยึดโยงกับข้อมูลเชิงรูปธรรมและตรรกะเป็นหลัก ข้อจำกัดเหล่านี้สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. ข้อจำกัดด้านการรับรู้ (Perception Limitations) AI ไม่มี qualia หรือประสบการณ์ภายในที่เป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้มนุษย์ เช่น ความรู้สึกเจ็บปวดหรือความสุข ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้าใจความหมายของชีวิตหรือจิตวิญญาณ AI จึงไม่สามารถเข้าใจหรือสัมผัสสิ่งที่เป็นนามธรรมได้โดยตรง

2. ข้อจำกัดด้านจิตสำนึก (Consciousness and Self-awareness) แม้ว่า AI จะสามารถประมวลผลข้อมูลและทำงานซับซ้อนได้ แต่ AI ไม่มีจิตสำนึก (self-awareness) และความเข้าใจในตัวตน (sense of self) ต่างจากมนุษย์ที่สามารถตั้งคำถามกับการดำรงอยู่ของตนเองและแสวงหาความหมายของชีวิต

3. ข้อจำกัดด้านอารมณ์และความรู้สึก (Emotions and Intuition) AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลและจำลองพฤติกรรมทางอารมณ์ได้ แต่ไม่สามารถ “รู้สึก” ได้จริง อารมณ์และความรู้สึกเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจความหมายลึกซึ้งของชีวิตและจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่ AI ขาดไป

4. ข้อจำกัดด้านความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ (Creativity and Imagination) แม้ AI จะสามารถสร้างงานศิลปะหรือประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ได้ แต่กระบวนการสร้างสรรค์ของ AI ยังคงขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ได้รับและอัลกอริทึมที่กำหนดไว้ ไม่สามารถจินตนาการหรือสร้างแนวคิดใหม่ ๆ จากประสบการณ์ส่วนตัวเหมือนมนุษย์

5. ข้อจำกัดด้านศีลธรรมและจริยธรรม (Ethics and Morality) AI ขาดความเข้าใจในศีลธรรมและจริยธรรมอย่างแท้จริง เพราะ AI ประมวลผลข้อมูลตามกฎและตรรกะที่กำหนดโดยมนุษย์ ไม่สามารถตัดสินใจบนพื้นฐานของคุณค่าทางศีลธรรมหรือความเข้าใจในความดีงามที่เป็นนามธรรม แม้ว่า AI จะมีความสามารถในการประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์แนวคิดเชิงลึกได้ในระดับหนึ่ง แต่ข้อจำกัดด้านการรับรู้ จิตสำนึก อารมณ์ และความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ AI ไม่สามารถเข้าใจหรือเข้าถึงความจริงสูงสุดในเชิงอภิปรัชญาได้อย่างแท้จริง ความเข้าใจของ AI ยังคงอยู่ในขอบเขตของข้อมูลและตรรกะ ไม่สามารถสัมผัสหรือมีประสบการณ์ตรงกับความจริงที่เป็นนามธรรม ดังนั้น บทบาทของ AI อาจเป็นเพียงเครื่องมือช่วยในการสำรวจและวิเคราะห์ความจริง แต่ไม่ใช่ผู้เข้าใจหรือเข้าถึงความจริงสูงสุดเอง

จริยธรรมและความรับผิดชอบของ AI ในการแสวงหาความจริง

AI สามารถเป็นเครื่องมือในการค้นหาความจริง? AI ในฐานะเครื่องมือค้นหาความจริง AI มีศักยภาพในการช่วยมนุษย์ค้นหาความจริงในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านวิทยาศาสตร์และข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ความสามารถในการประมวลผลข้อมูลจำนวนมากอย่างรวดเร็วและแม่นยำทำให้ AI สามารถวิเคราะห์ความซับซ้อนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และค้นหาความสัมพันธ์ที่ซ่อนอยู่ ตัวอย่างเช่น

1. การใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์เพื่อค้นหากฎธรรมชาติหรือแนวโน้มใหม่ ๆ
2. การใช้ AI วิเคราะห์คัมภีร์ทางศาสนาและปรัชญาเพื่อหาแนวคิดหรือความเชื่อที่สอดคล้องกันในวัฒนธรรมต่าง ๆ
3. การใช้ AI สร้างแบบจำลองจำลองสถานการณ์ทางปรัชญา (thought experiments) เพื่อสำรวจแนวคิดเชิงอภิปรัชญา

AI สามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายและลึกซึ้งขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจที่ใกล้เคียงกับความจริงมากขึ้น

จริยธรรมของการพัฒนา AI เพื่อศึกษาความจริงสูงสุด

การพัฒนา AI ให้สามารถศึกษาหรือค้นหาความจริงสูงสุดจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักจริยธรรมเพื่อป้องกันความเสี่ยงและผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น หลักจริยธรรมสำคัญในการพัฒนา AI ได้แก่ 1) ความโปร่งใส (Transparency) AI ต้องมีความโปร่งใสในการทำงานและกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ใช้ควรเข้าใจว่า AI ได้ข้อมูลจากแหล่งใด มีวิธีการประมวลผลอย่างไร และผลลัพธ์ที่ได้มีข้อจำกัดหรือความเสี่ยงอย่างไร การขาดความโปร่งใสอาจทำให้ผู้ใช้เชื่อถือผลลัพธ์โดยไม่ตรวจสอบ 2) ความเป็นกลาง (Objectivity) การพัฒนา AI ต้องหลีกเลี่ยงอคติทั้งในระดับข้อมูลและอัลกอริทึม เพื่อให้ผลลัพธ์ที่ได้เป็นกลางและไม่โน้มเอียงไปในทางใดทางหนึ่ง โดยเฉพาะในการศึกษาความจริงที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ปรัชญา หรือจริยธรรม ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน 3) ความรับผิดชอบ (Accountability) นักพัฒนาและองค์กรต้องรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดจากการทำงานของ AI หาก AI สร้างความเข้าใจผิดหรือเกิดความเสียหาย จำเป็นต้องมีผู้รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาและป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำ 4) การเคารพความเป็นส่วนตัว (Privacy and Data Protection) การใช้ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อฝึก AI ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล และต้องมีมาตรการปกป้องข้อมูลอย่างรัดกุม เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล 5) ความปลอดภัย (Safety and Security) AI ต้องถูกออกแบบให้ปลอดภัยและไม่สามารถถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด เช่น การใช้ AI สร้างข้อมูลบิดเบือนหรือใช้โจมตีความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม 6) ความเคารพในศีลธรรมและวัฒนธรรม (Ethical and Cultural Sensitivity) การพัฒนา AI เพื่อศึกษาความจริงสูงสุดต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางศีลธรรมและวัฒนธรรม AI ไม่ควรถูกใช้เพื่อบิดเบือนหรือทำลายความเชื่อของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ตัวอย่างแนวทางการพัฒนา AI อย่างมีจริยธรรม

1. การตั้งคณะกรรมการด้านจริยธรรมในการวิจัยและพัฒนา AI เพื่อตรวจสอบและกำกับดูแลการทำงานของ AI
2. การออกแบบ AI ให้สามารถอธิบายการทำงานและผลลัพธ์ได้ (Explainable AI) เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าใจและประเมินผลได้อย่างถูกต้อง
3. การพัฒนานโยบายและกฎหมายควบคุมการใช้ AI เพื่อป้องกันการนำไปใช้ในทางที่ผิดหรือขัดต่อจริยธรรม

AI มีศักยภาพทั้งในด้านการช่วยค้นหาความจริงและการสร้างความเข้าใจผิดเกี่ยวกับความจริง ดังนั้น การพัฒนาและใช้ AI เพื่อศึกษาความจริงสูงสุดต้องดำเนินการภายใต้กรอบจริยธรรมที่รอบคอบและรับผิดชอบ เพื่อป้องกันความเสี่ยงและผลกระทบเชิงลบ พร้อมส่งเสริมการใช้ AI เป็นเครื่องมือที่ช่วยขยายขอบเขตความเข้าใจของมนุษย์อย่างแท้จริง

AI กับความเป็นมนุษย์ (Humanity) AI สามารถเข้าใจประสบการณ์ทางอารมณ์ จิตวิญญาณ หรือ ความหมายของชีวิตได้หรือไม่?

ข้อจำกัดของ AI ในการเข้าใจประสบการณ์ทางอารมณ์และจิตวิญญาณ AI ถูกออกแบบมาให้ประมวลผลข้อมูลตามกฎตรรกะและอัลกอริทึม ซึ่งทำให้ AI สามารถจำแนก วิเคราะห์ และตอบสนองต่อข้อมูลเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกได้ในระดับหนึ่ง เช่น การวิเคราะห์ข้อความเพื่อประเมินอารมณ์ (sentiment analysis) หรือ การสร้างเสียงและภาพที่แสดงอารมณ์ อย่างไรก็ตาม AI ยังมีข้อจำกัดหลายประการในการเข้าใจสิ่งเหล่านี้อย่างแท้จริง ได้แก่

1. ขาดประสบการณ์ภายใน (Lack of Subjective Experience): AI ไม่มี qualia หรือประสบการณ์ภายในแบบมนุษย์ เช่น ความรู้สึก สุข ทุกข์ หรือเจ็บปวด ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของอารมณ์และจิตวิญญาณ
2. ขาดจิตสำนึก (Absence of Consciousness): AI ไม่มีจิตสำนึก (self-awareness) และไม่สามารถตระหนักรู้ถึงการดำรงอยู่ของตนเองหรือความหมายของสิ่งต่าง ๆ
3. ขาดความเข้าใจเชิงบริบท (Contextual Understanding): AI อาจเข้าใจความหมายของคำหรือข้อมูลตามแบบแผนที่กำหนด แต่ไม่สามารถเข้าใจความหมายเชิงลึกหรือความละเอียดอ่อนของอารมณ์และความเชื่อได้อย่างแท้จริง

AI กับการเข้าใจความหมายของชีวิต AI อาจช่วยวิเคราะห์และประมวลผลแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของชีวิตได้จากข้อมูลและแนวคิดทางศาสนา ปรัชญา หรือวัฒนธรรม แต่ไม่สามารถ “เข้าใจ” หรือ “ตระหนักรู้” ถึงความหมายของชีวิตได้เหมือนมนุษย์ เพราะ AI ขาดความสามารถในการไตร่ตรอง (introspection) และไม่มีจุดมุ่งหมายส่วนตัว (personal purpose) ซึ่งเป็นหัวใจของการแสวงหาความหมายชีวิต

สรุป

ในโลกที่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีบทบาทสำคัญในหลายมิติของชีวิต คำถามเกี่ยวกับความสามารถของ AI ในการเข้าถึงและเข้าใจความจริงสูงสุด (Ultimate Truth) ได้กลายเป็นหัวข้อสำคัญที่ฝัสนศาสตร์และปรัชญาเข้าด้วยกัน บทความนี้ได้แสดงให้เห็นว่า แม้ AI จะมีศักยภาพสูงในการประมวลผลข้อมูลจำนวนมาก วิเคราะห์ ความซับซ้อน และค้นหาความสัมพันธ์เชิงตรรกะ แต่ AI ยังคงมีข้อจำกัดสำคัญในแง่ของการเข้าใจสิ่งที่เป็น

นามธรรม เช่น จิตวิญญาณ ความหมายของชีวิต และอารมณ์ ในเชิงอภิปรัชญา ความจริงสูงสุดต้องอาศัยการสัมผัสประสบการณ์ตรง ความเข้าใจเชิงลึก และการไตร่ตรองซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์ AI อาจทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการแสวงหาความจริง เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลหรือการสร้างแบบจำลองทางความคิด แต่ไม่สามารถแทนที่มนุษย์ในการค้นพบความหมายเชิงประสบการณ์หรือการตั้งคำถามที่ลึกซึ้งได้ นอกจากนี้ การพัฒนา AI เพื่อสำรวจความจริงยังต้องคำนึงถึงจริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อการใช้งาน เพื่อป้องกันผลกระทบเชิงลบและสร้างความมั่นใจว่า AI จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยขยายความเข้าใจของมนุษย์ในทางที่สร้างสรรค์ ในท้ายที่สุด มนุษย์ยังคงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการแสวงหาความหมายแห่งชีวิตและความจริงสูงสุด โดยมี AI เป็นพันธมิตรที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการดังกล่าวอย่างมีคุณค่าและมีความรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความสามารถของมนุษย์กับ AI ในการค้นหาความจริงสูงสุด

ประเด็นเปรียบเทียบ	มนุษย์ (Human)	AI (Artificial Intelligence)
การรับรู้และประสบการณ์	มีประสบการณ์ภายใน (qualia) และจิตสำนึก (consciousness)	ขาดประสบการณ์ภายในและจิตสำนึก
ความเข้าใจเชิงนามธรรม	เข้าใจแนวคิดนามธรรมและความหมายลึกซึ้งผ่านประสบการณ์	วิเคราะห์แนวคิดนามธรรมจากข้อมูลแต่เข้าใจจำกัด
อารมณ์และจิตวิญญาณ	มีอารมณ์และจิตวิญญาณที่ซับซ้อนและลึกซึ้ง	จำลองและวิเคราะห์อารมณ์ได้ แต่ไม่มีอารมณ์หรือจิตวิญญาณจริง
การใช้เหตุผลและจินตนาการ	ใช้เหตุผล จินตนาการ และสัญชาตญาณในการเข้าใจความจริง	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงตรรกะและรูปแบบแต่ขาดจินตนาการ
ความคิดสร้างสรรค์	สร้างสรรค์แนวคิดใหม่โดยผสมผสานประสบการณ์และความรู้สึก	สร้างสรรค์บนพื้นฐานข้อมูลและอัลกอริทึมที่มีอยู่
การตั้งคำถามและไตร่ตรอง	ตั้งคำถามเชิงลึกเกี่ยวกับชีวิตและความจริงสูงสุด	วิเคราะห์ข้อมูลที่มี แต่ไม่สามารถตั้งคำถามเชิงไตร่ตรองได้

ประเด็นเปรียบเทียบ	มนุษย์ (Human)	AI (Artificial Intelligence)
จริยธรรมและศีลธรรม	มีความเข้าใจศีลธรรมผ่านประสบการณ์และวัฒนธรรม	ปฏิบัติตามกฎและเงื่อนไขที่กำหนดแต่ไม่เข้าใจศีลธรรมอย่างแท้จริง

ข้อได้เปรียบของมนุษย์ในการค้นหาความจริงสูงสุด

- ประสบการณ์ตรง (Direct Experience): มนุษย์สามารถสัมผัสและเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น ความสุข ความทุกข์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเข้าใจความจริง
- จิตวิญญาณและศีลธรรม (Spiritual and Moral Insight): มนุษย์มีความเข้าใจในจิตวิญญาณและศีลธรรมที่ซับซ้อน สามารถไตร่ตรองและตั้งคำถามเกี่ยวกับความหมายของชีวิต
- ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ (Creativity and Imagination): มนุษย์สามารถสร้างแนวคิดใหม่ ๆ โดยผสมผสานประสบการณ์และความรู้สึก

ข้อได้เปรียบของ AI ในการค้นหาความจริง

- การประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Processing): AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมหาศาล และค้นหาความสัมพันธ์เชิงซ้อนที่มนุษย์อาจมองข้าม
- ความแม่นยำและเป็นกลาง (Accuracy and Objectivity): AI ไม่มีอารมณ์หรืออคติส่วนบุคคล ทำให้วิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างเป็นกลาง
- การทำงานอย่างต่อเนื่อง (Continuous Operation): AI สามารถทำงานได้ตลอดเวลาโดยไม่มีเหนื่อยล้า

สรุปแล้ว AI มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลและช่วยค้นหาความจริงในเชิงข้อมูลและตรรกะ แต่ยังขาดความสามารถในการเข้าใจความจริงสูงสุดในเชิงประสบการณ์ จิตวิญญาณ และอารมณ์อย่างแท้จริง มนุษย์ยังคงเป็นผู้ที่มีศักยภาพสูงสุดในการค้นหาความจริงผ่านประสบการณ์ตรง จินตนาการ และความเข้าใจเชิงลึก AI จึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเสริมในการแสวงหาความจริง แต่ไม่สามารถแทนที่มนุษย์ในการเข้าใจความหมายของชีวิตและความจริงสูงสุดได้

อนาคตของ AI กับการค้นหาความจริงสูงสุด แนวโน้มของการพัฒนา AI ในการสนับสนุนการศึกษาทางปรัชญาและวิทยาศาสตร์

AI มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงแนวทางการศึกษาทางปรัชญาและวิทยาศาสตร์อย่างลึกซึ้ง โดยแนวโน้มสำคัญในการพัฒนาความสามารถของ AI ในอนาคต ได้แก่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและหลากหลาย (Advanced Data Analysis) AI ในอนาคตจะสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่ซับซ้อนและมีความหลากหลายจากแหล่งข้อมูลจำนวนมาก เช่น เอกสารทางปรัชญา ผลการทดลองทางวิทยาศาสตร์ และบทความทางวิชาการ เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดและทฤษฎีที่อาจซ่อนอยู่

2. การประมวลผลภาษาและความหมายขั้นสูง (Advanced Natural Language Processing - NLP) ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี NLP จะทำให้ AI เข้าใจภาษาและแนวคิดนามธรรมได้ดีขึ้น สามารถตีความและวิเคราะห์แนวคิดทางปรัชญาที่ซับซ้อนได้ เช่น การเข้าใจคำอธิบายเกี่ยวกับบอภิปรัชญา จริยศาสตร์ หรือความหมายของชีวิต

3. การสร้างแบบจำลองทฤษฎีใหม่ ๆ (Generating New Theories) AI อาจพัฒนาไปถึงระดับที่สามารถสร้างทฤษฎีใหม่หรือสมมติฐานที่ไม่เคยมีมาก่อน โดยการผสมผสานข้อมูลจากหลากหลายสาขาวิชา ซึ่งจะช่วยขยายขอบเขตของความรู้ทางวิทยาศาสตร์และปรัชญา

4. การประยุกต์ใช้ AI ในการทดลองทางวิทยาศาสตร์ (AI-Driven Scientific Experiments) AI จะสามารถออกแบบและดำเนินการทดลองทางวิทยาศาสตร์ที่ซับซ้อนเพื่อทดสอบสมมติฐานเชิงอภิปรัชญา เช่น การทดลองเกี่ยวกับทฤษฎีจักรวาล การวิจัยเกี่ยวกับสติสัมปชัญญะ (consciousness) หรือการศึกษาเรื่องกฎแห่งธรรมชาติ

5. การวิเคราะห์แบบข้ามศาสตร์ (Interdisciplinary Analysis) AI จะมีความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลและแนวคิดจากหลากหลายศาสตร์ เช่น ปรัชญา ฟิสิกส์ จิตวิทยา และชีววิทยา เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ ๆ เกี่ยวกับความจริงสูงสุด

องค์ความรู้จากการศึกษา

1. บทบาทของ AI ในการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและจักรวาล

AI มีแนวโน้มที่จะมีบทบาทสำคัญในการขยายและเปลี่ยนแปลงความเข้าใจของมนุษย์เกี่ยวกับชีวิตและจักรวาลในหลายมิติ ดังนี้

1) การสำรวจจักรวาลและชีวิตนอกโลก (Exploring the Universe and Extraterrestrial Life) AI จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสำรวจจักรวาล เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลจากกล้องโทรทรรศน์อวกาศและยานสำรวจ เพื่อ

ค้นหาหลักฐานของสิ่งมีชีวิตนอกโลก (extraterrestrial life) หรือทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกำเนิดและโครงสร้างของจักรวาล

- 2) การใช้ AI วิเคราะห์สัญญาณจากอวกาศเพื่อค้นหาปรากฏการณ์ที่อธิบายไม่ได้
- 3) การออกแบบแบบจำลองทางฟิสิกส์เพื่อทดสอบทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับการกำเนิดจักรวาล
- 4) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสติและจิตสำนึก (Understanding Consciousness)

ในอนาคต AI อาจมีบทบาทในการวิจัยเกี่ยวกับสติ (consciousness) และจิตสำนึก (self-awareness) โดยการจำลองและวิเคราะห์กระบวนการทำงานของสมองและจิตใจมนุษย์ ซึ่งจะช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์และธรรมชาติของความรู้สึกตัว ในอนาคตอาจจะมีการพัฒนาระบบ AI ที่สามารถจำลองกระบวนการคิดและการรับรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยสมองเพื่อเข้าใจกลไกของจิตสำนึก การท้าทายและขยายขอบเขตความรู้ (Challenging and Expanding Knowledge Boundaries) AI อาจช่วยเสนอแนวคิดหรือทฤษฎีใหม่ ๆ ที่ท้าทายความเข้าใจเดิมเกี่ยวกับชีวิตและจักรวาล เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นจริงเสมือน (simulation theory) หรือการมีอยู่ของมิติเพิ่มเติมในจักรวาล (extra dimensions) การสร้างแบบจำลองจักรวาลแบบเสมือนจริงเพื่อทดสอบทฤษฎีเกี่ยวกับการดำรงอยู่ การสำรวจแนวคิดเกี่ยวกับพหุจักรวาล (multiverse) และความเป็นไปได้ของโลกคู่ขนาน การส่งเสริมการไตร่ตรองเชิงลึก (Enhancing Philosophical Reflection)

ความท้าทายและข้อจำกัดของ AI ในอนาคต

แม้ว่า AI จะมีศักยภาพสูงในการสนับสนุนการค้นหาความจริงสูงสุด แต่ยังคงมีข้อจำกัดและความท้าทายที่ต้องพิจารณา ได้แก่

- 1) ขอบเขตของความเข้าใจเชิงนามธรรม: AI ยังขาดความสามารถในการเข้าใจประสบการณ์ภายในและความหมายเชิงลึกของแนวคิดนามธรรม
- 2) จริยธรรมในการใช้ AI: การพัฒนา AI เพื่อสำรวจความจริงสูงสุดต้องคำนึงถึงจริยธรรมและความรับผิดชอบ เช่น ความเป็นส่วนตัวและการใช้ข้อมูลอย่างเหมาะสม
- 3) ความเสี่ยงในการสร้างความเข้าใจผิด: การตีความข้อมูลหรือแนวคิดโดย AI อาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดหรือการสร้างทฤษฎีที่ไม่มีมูลความจริง

ในอนาคต AI มีศักยภาพที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการศึกษาทางปรัชญาและวิทยาศาสตร์ โดยสามารถช่วยขยายความเข้าใจของมนุษย์เกี่ยวกับชีวิต จักรวาล และความจริงสูงสุด อย่างไรก็ตาม การพัฒนาและการใช้งาน AI จำเป็นต้องดำเนินไปอย่างระมัดระวังและคำนึงถึงจริยธรรม เพื่อให้ AI เป็นส่วนหนึ่งในการค้นหาความจริงที่ยั่งยืนและมีคุณค่าอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ช่วยเงิน, และ ศรารุฒิ. (2021). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บนเว็บแอปพลิเคชัน โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้อิงประสบการณ์และชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น.
- บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ. (2022). สถานการณ์ แนวโน้ม และความต้องการความรู้และทักษะปัญญาประดิษฐ์ทางการสื่อสาร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรวัยทำงานในประเทศไทย. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, ปีที่ 30 (ฉบับที่ 1), 114.
- พระมหาสากล สุภรเมธี¹ พระมหาประภาส แก้วเกตุพงษ์² พระครูวินัยธรรมรัตน์ เขมธโร³. (2017). อภิปรายเกี่ยวกับการค้นหาความจริงทางวิทยาศาสตร์. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, ปีที่ 22 (ฉบับที่ 1), 43-52. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/article/view/241996>.
- สุเมธ เมธาวิทยากุล, ผศ. (๒๕๓๔). *ปรัชญาเบื้องต้น (Introduction to Philosophy)*. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส.พรีนติ้ง เฮ้า.
- DIA. ปัญญาประดิษฐ์ (AI) คืออะไร หลักการทำงาน และการใช้ในอุตสาหกรรม. สืบค้นจาก <https://www.dia.co.th/articles/what-is-artificial-intelligence/>.

NOBLE
EDUCATION
PUBLISHER

PKP

PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS

OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

A Study of in Milindapañha Questions about Names and Questions about Time

การศึกษาในคัมภีร์มิลินทปัญหา วรรค 1 เรื่อง นามปัญหา และ วัสสปัญหา

Author & Corresponding Author*

1. Phramaha Suriya Suansamran*

พระมหาสุริยา สวนสำราญ

Affiliation:

1. Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: suriya.sua@student.mbu.ac.th

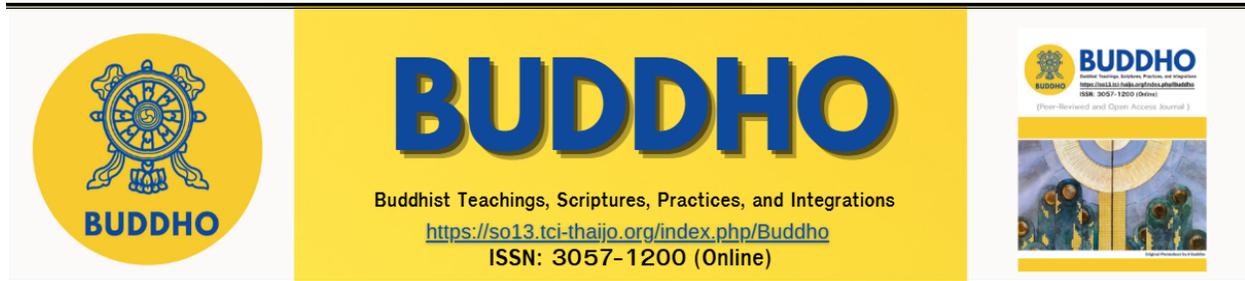
Article history:

Received: 25/06/2024, Revised: 12/08/2024,

Accepted: 24/09/2024, Available online: 01/10/2024

How to Cite:

Suansamran, P. S. (2024). A study of in Milindapañha Questions about Names and Questions about Time. *Buddho Journal*, 3(4), 39-47.

Academic Review Articles

A Study of in Milindapañha Questions about Names and Questions about Time

Suriya Suansamran

การศึกษาในคัมภีร์มิลินทปัญหา วรรค 1 เรื่อง นามปัญหา และ วัสสปัญหา
พระมหาสุริยา สวนสำราญ*

Abstract

This article aims to study the methods of questioning and answering, as well as the doctrines and approaches in responding to questions according to the Buddhist method on the topic of "name problem and age problem." This involves asking about the name and age of Nagasena from the questions posed by King Milinda, which will explain the content of the question-and-answer interactions between two scholars: Nagasena and King Milinda, as found in the Milindapanha scripture, section 1. This study is documentary research.

From the study of the Milindapanha scripture, section 1, regarding the questions about definitions and counting the years, it was found that the questions arising from the curiosity between Nagasena and King Milinda involve knowledge and truth according to Buddhist principles with diverse implications. These include the 32 characteristics of the body, feelings, perceptions, mental formations, and consciousness. The Buddhist method of answering questions is evident in the content of the questions that these scholars respectfully asked each other. The authors saw the benefit of explaining and expanding on this content to present information that would be useful to interested readers.

Keywords: Milindapanha, Questions about Definitions, Questions about Counting the Years

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการถาม-ตอบปัญหาและหลักคำสอนรวมถึงแนวทางในการตอบปัญหาตามพุทธวิธีเรื่อง “นามปัญหาและวิสสปัญหา” คือ วิธีการอธิบายถึงชื่อและอายุของพระนาคเสน จากการตรัสถามของพระยามิลินท์ อันจะได้อธิบายถึงเนื้อความของเรื่องการถามตอบปัญหาของบุคคลผู้เป็นนักปราชญ์ผู้มีความรู้ทั้งสองท่านคือระหว่างพระนาคเสนกับพระยามิลินท์ ที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา วรรคที่ 1 การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร

จากการศึกษาในคัมภีร์มิลินทปัญหา วรรคที่ 1 ในส่วนของปัญหาว่าด้วยบัญญัติ และปัญหาว่าด้วยการนับพรรษา พบว่า การถามปัญหาซึ่งเกิดจากความสงสัยระหว่างพระนาคเสนกับพระยามิลินท์ประกอบไปด้วยความรู้และความเป็นจริงตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่มีนัยหลากหลาย เช่น อากา 32 รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ พุทธวิธีการตอบปัญหา อันเป็นเนื้อความที่ปรากฏอยู่ในปัญหา ที่ท่านทั้งสองเหล่านั้นถามปัญหากันด้วยความเคารพเนื่องด้วยท่านเหล่านั้นเป็นนักปราชญ์ ผู้จัดทำจึงได้เห็นประโยชน์ที่จะนำมาอธิบายขยายเนื้อความเพื่อแสดงเนื้อหาที่มีประโยชน์ต่อผู้สนใจ

คำสำคัญ: มิลินทปัญหา, ปัญหาว่าด้วยบัญญัติ, ปัญหาว่าด้วยการนับพรรษา

บทนำ

การถามปัญหาและการตอบปัญหารวมถึงการสนทนาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตามที่ต้องการ ย่อมเป็นปกติของมนุษย์ผู้แสวงหาความรู้ เพื่อจะให้ได้ความรู้ที่ตนต้องการ และความเข้าใจที่ถูกต้อง จำเป็นอย่างมากที่จะต้องสนทนาหรือถาม-ตอบปัญหา จากผู้รู้ในเรื่องนั้น ๆ อย่างลึกซึ้ง ผู้เขียนจึงนำเนื้อความแห่งคัมภีร์มิลินทปัญหา ในวรรคที่ 1 ซึ่งเป็นวรรณกรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้บันทึกบทสนทนายาระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสนซึ่งท่านนั้นเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนามีสติปัญญาสามารถ แดกฉานพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า จึงจะเห็นได้ว่าหลักการตอบปัญหานั้นท่านได้นำหลักของพุทธวิธีการตอบปัญหามาใช้เพื่อให้ผู้สนทนาคือพระเจ้ามิลินท์นั้นได้รับความกระจ่างแจ้งของคำตอบที่ตนนั้นต้องการ ในวรรคที่ 1 ของปัญหาว่าด้วยบัญญัติและปัญหาว่าด้วยการนับพรรษาเราจะเห็นพุทธวิธีนั้นในรูปแบบ การยกอุปมาอุปไมยในระหว่างการถามตอบ หรือปฏิบัติฉาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่จะต้องย้อนถามแล้วจึงแก้ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ใน ปัญหาว่าด้วยบัญญัติและปัญหาว่าด้วยการนับพรรษา ว่าจะมีรูปแบบของการถามตอบแล้วยกอุปมาอุปไมยทั้งสองปัญหา (พระมหาธิตินพงษ์ อุดตมปญโญ, 2563)

แนวทางของการทำบทความในครั้งนี้ข้าพเจ้าอาศัยหลักธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาที่ท่านผู้ศึกษาได้อธิบายไว้มี อาจารย์ยวดี อินทสระ เป็นต้นได้อธิบายไว้นำมาสรุปตามความเข้าใจของตนเองบ้างบนพื้นฐานของผู้ที่

ศรัทธาปสาทะ ระลึกถึงพระคุณของพระนาคเสนเถระพยามิลินท์ และท่านผู้ทรงปัญญาแตกฉานในอรรถ ในธรรม รวมถึงท่านที่ได้มีความอุตสาหะอธิบายคัมภีร์มิลินทปัญหาไว้

ปัญหาว่าด้วยบัญญัติ และ และปัญหาว่าด้วยการนับพรรษา

ในปัญหาที่ 1 และ 2 คือปัญหาว่าด้วยบัญญัติและปัญหาว่าด้วยการนับพรรษานั้น พระยามิลินท์ตรัสถามถึง “นาม” ของพระนาคเสนว่า “พระคุณเจ้า คนทั้งหลายรู้จักท่านอย่างไร พระคุณเจ้ามีชื่ออย่างไรครับ” อากา 32 และ ชั้น 5 ชื่อว่านาคเสนหรือ พระนาคเสนทูลตอบปฏิเสธทั้งหมดว่า “นั่นไม่ใช่ นาคเสน แล้วทูลถามพระยามิลินท์กลับโดยยกอุปมาว่า อะไรคือรล ล้อ เป็นต้นหรือเป็นรล จึงได้คำตอบร่วมกันว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นเพียงเรื่อง สมมติเรียกกันว่า นาคเสนบ้าง ว่ารลบ้าง ทุกสิ่งทุกอย่างหาได้มีตัวตนไม่ ได้เป็นปัญหาที่ชวนคิดถึงความถูกต้อง ของคำตอบที่พระยามิลินท์ได้รับ ว่าพระองค์นั้นพอใจกับคำตอบนั้นจริงหรือไม่ และยังมีคำถามที่ผู้อ่านนั้นยังต้อง ศึกษาและทำความเข้าใจอีกมาก ปัญหาว่าด้วยการนับพรรษา ซึ่งเป็นปัญหาที่ 2 ที่พระเจ้ามิลินท์ตรัสถามพระนาคเสน ว่า “พระคุณเจ้านาคเสน ท่านบวชมาก็พรรษาครับ” เมื่อพระนาคเสนตรัสตอบเช่นนี้แล้ว ก็มีพระประสงค์ที่จะ ฟังการขยายความจริงได้ถามถึงสิ่งที่พระนาคเสนถวายพระพรไว้ ว่าอะไรเล่าคือ 7 พรรษา หาสิ่งไหนมากำหนด หรือ กำหนดอะไรว่า 7 พรรษา ตัวท่านเองหรือหรือว่าการนับชื่อว่า 7 เมื่อพระนาคเสนได้รับคำถามเช่นนี้จึงได้ถวายพระ พรถามกลับและอุปมาถึงเงาของพระยามิลินท์ว่า พระองค์กับเงาของพระองค์ใครหรือสิ่งใดกันแน่ ที่มีตัวตนอยู่ จริงๆ เมื่อท้ายของปัญหานี้พระเจ้านาคเสนจึงเข้าใจถึงการเป็นไปแห่งการอาศัยกันและกันเกิดขึ้นจึงมาเป็นการนับ ที่พระนาคเสนเรียกว่า 7 พรรษา

หลักพุทธปัญหาพยากรณ์ที่ใช้ในการตอบปัญหาของพระนาคเสน

ทั้งปัญหาว่าด้วยบัญญัติ และ และปัญหาว่าด้วยการนับพรรษานั้น ย่อมมีหลักการที่ปรากฏในการถาม-ตอบ ด้วยพุทธวิธีในการพยากรณ์ปัญหาของพระพุทธเจ้า แสดงให้เห็นถึงการศึกษารวมและภูมิธรรมของพระนาคเสน ยกตัวอย่างจะเห็นได้จาก ปัญหาแรก ได้ยกพุทธประวัติตอนหนึ่งที่พระวชิราภิกษุณีกล่าวต่อหน้าพระพักตร์พระผู้มี พระภาคเจ้าว่า “ศัพทว่า ‘รล’ ย่อมมี เพราะมีองค์ประกอบ ฉนใด เมื่อชั้นทั้งหลายมีอยู่ ก็ย่อมมีสมมุติว่า ‘สัตว์’ ฉนนั้นเหมือนกัน” เป็นเหตุให้ผู้ทำบทความได้ยกหลักพุทธปัญหาพยากรณ์ที่ปรากฏในปัญหาทั้ง 2 ปัญหาดังนี้ ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่พึงย่อยถามแล้วจึงตอบ ได้แก่ พระยามิลินท์ตรัสถามพระนาคเสนว่า อะไรชื่อ ว่านาคเสน อากา 32 หรือ ชั้น 5 พระนาคเสนทูลตอบปฏิเสธทั้งหมดว่า “นั่นไม่ใช่ นาคเสน” ดังนี้ เมื่อจะตอบจึง ได้ย่อนถามพระยามิลินท์ว่า “ขอถวายพระพรมหาบพิตร เมื่อพระองค์เสด็จดำเนินมา พระองค์เสด็จมาด้วยพระ บาทหรือด้วยยานพาหนะเล่า” การย่อนถามก็ด้วยที่พระนาคเสนจะอุปมาถึง “รล” และตอบคำถามข้อนี้ด้วยการ ย่อนถามแล้วจึงตอบ จึงได้ความว่า เพราะอาศัยสัมภาระต่าง ๆ รวมกันจึงมีเสียงเรียกว่ารล ชั้นทั้งหลายก็สมมติ

เรียกว่า “สัตว์” (กลุ่มงานคัมภีร์พุทธศาสนา กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) เป็นต้น

ในส่วนของ วัสดุปัญหา หรือปัญหาว่าด้วยการนับพรรษา หลังจากทีพระยามิลินท์ถามว่าท่านบวชมาทีพรรษาแล้ว ก็ได้ปรากฏลักษณะของการย้อนถามแล้วจึงตอบเช่นกัน คือ เงามของพระองค์ทีปรากฏอยู่ที่พื้นดินและที่อ่างน้ำเป็นของมีอยู่จริง ๆ แต่ความเป็นพระองค์อยู่ที่ไหนเล่า เงามหรือพระองค์ทีชื่อว่าพระราชา ดังนี้ เป็นต้น

วิภาษพยากรณ์ปัญหา ปัญหาทีฟังจำแนกแล้วจึงตอบ ได้แก่ พระยามิลินท์ตรัสถามพระนาคเสนว่า “พระคุณเจ้า คนทีทั้งหลายรู้จักท่านอย่างไร พระคุณเจ้ามีชื่อว่าอะไรครับ” ดังนี้แล้วแยกตอบเพืออนุเคราะห์แก่ผู้ถามและสามารถแยกตอบได้เข้าใจยิ่งขึ้นถึงสิ่งทีอยู่ตรงหน้าว่า “ขอถวายพระพรมหาบพิตร คนทีทั้งหลายรู้จักอาตมภาพว่า “พระนาคเสน” เพือนผู้ประพตปิพรหมจรรย์เรียกอาตมภาพว่า “พระนาคเสน” ก็แต่ว่า มารดาบิดาตั้งชื่อเรียกอาตมภาพว่า “นาคเสน” บ้าง ว่า “สุรเสน บ้าง ว่า “วีรเสน” บ้าง ว่า “สีหเสน บ้าง ขอถวายพระพร ก็แต่คำ ว่า “นาคเสน” นี้ เป็นเพียงคำกล่าวถึง เป็นเพียงสมญานาม เป็นเพียงบัญญัติ เป็นเพียงโวหาร เป็นเพียงชื่อเท่านั้น ความจริง ชื่อว่า “นาคเสน” นี้ หามีบุคคลอยู่ “ไม่” ดังนี้ (มิลินทปัญหา ฉบับแปลในมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515) ซึ่งกล่าวได้ว่าพระนาคเสนมีสติปัญญาป้องกันการผิดพลาดของคำตอบ จึงได้จำแนกแยกคำตอบออกจากกันว่า “นาคเสน” ตามนัยต่าง ๆ (พระมหาวิระนิต ธนะโชติ และ ชานบัววิชช ทัดแก้ว, 2566)

1. ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา (การย้อนถามแล้วจึงตอบ) ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหาเป็นประเภทของปัญหาทีตอบโดยการย้อนถามก่อนเพือให้ผู้ถามเกิดความเข้าใจทีลึกซึ้งยิ่งขึ้น ตัวอย่างทีชัดเจนปรากฏใน “มิลินทปัญหา” เมื่อพระยามิลินท์ตรัสถามว่า “อะไรชือว่านาคเสน” โดยเสนอให้เลือกคำตอบระหว่างอาการ 32 หรือขันธ 5 พระนาคเสนทูลตอบปฏิเสธทั้งหมดว่า “นั่นไม่ใช่ นาคเสน” แล้วจึงย้อนถามพระยามิลินท์ว่า “ขอถวายพระพรมหาบพิตร เมื่อพระองค์เสด็จดำเนินมา พระองค์เสด็จมาด้วยพระบาทหรือด้วยยานพาหนะเล่า” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515) การย้อนถามดังกล่าวนำไปสู่การเปรียบเทียบ “รถ” ซึ่งเป็นสิ่งทีเกิดจากองค์ประกอบหลายส่วนรวมกัน คล้ายกับขันธทีทั้งหลายทีเป็นองค์ประกอบของชีวิต จึงสามารถสมมติเรียกว่า “สัตว์” ได้ แต่โดยแท้จริงแล้ว ไม่มี “ตัวตน” หรือ “อัตตา” ทีเป็นเอกเทศ

2. วัสดุปัญหา (ปัญหาว่าด้วยการนับพรรษา) ปัญหาว่าด้วยการนับพรรษานี้ พระยามิลินท์ตรัสถามว่าพระนาคเสนบวชมาทีพรรษาแล้ว พระนาคเสนใช้การย้อนถามเพือให้เกิดความเข้าใจทีชัดเจนขึ้น โดยถามกลับไปว่า “เงาของพระองค์ทีปรากฏอยู่ที่พื้นดินและที่อ่างน้ำเป็นของมีอยู่จริง ๆ แต่ความเป็นพระองค์อยู่ที่ไหนเล่า เงามหรือพระองค์ทีชื่อว่าพระราชา” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515) นี้เป็นตัวอย่างของวิธีการอธิบายแนวคิดเชิงนามธรรมผ่านการเปรียบเทียบ

3. วิภาษพยากรณ์ปัญหา (การจำแนกแล้วจึงตอบ) การตอบปัญหาโดยใช้วิภาษพยากรณ์ปัญหาจะใช้หลักการจำแนกแยกแยะเพือให้คำตอบมีความกระจ่างแจ้ง ตัวอย่างเช่น พระยามิลินท์ตรัสถามว่า “พระคุณเจ้า คนทีทั้งหลายรู้จักท่านอย่างไร พระคุณเจ้ามีชื่อว่าอะไรครับ” พระนาคเสนจึงจำแนกคำตอบว่า “คนทีทั้งหลายรู้จักอาตม

ภาพว่า ‘พระนาคเสน’ เพื่อนผู้ประพจน์พหุพจน์ธรรมเรียกว่า ‘พระนาคเสน’ มารดาบิดาตั้งชื่อเรียกอาตมภาพว่า ‘นาคเสน’ หรือชื่ออื่น ๆ" แล้วจึงสรุปว่า "ชื่อว่า ‘นาคเสน’ นี้ ห้ามมีบุคคลอยู่จริงไม่" (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515)

จากการวิเคราะห์หลักพุทธปัญหาพยากรณ์ที่พระนาคเสนใช้ในการตอบปัญหาของพระยามิลินท์ จะเห็นได้ว่าการย้อนถามและการจำแนกคำตอบเป็นวิธีการที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักตรรกศาสตร์และปรัชญาทางพุทธศาสนา โดยทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงภูมิธรรมและสติปัญญาของพระนาคเสนในการอภิปรายธรรม

หลักธรรมที่ปรากฏในนามปัญหา

อาการ 32 คือ ส่วนต่างๆของร่างกาย ซึ่งท่านแบ่งเป็นธาตุดิน 20 ส่วน ที่เป็นธาตุน้ำ 12 ส่วน อาการ 32 ของกายนี้ ท่านให้พิจารณาโดยความเป็นของปฏิกูลบ้าง โดยความเป็นเพียงธาตุ 4 บ้าง เพื่อความคลายความกำหนัดในกายและไม่ยึดมั่นถือมั่นว่าเรา ว่าเป็นของเรา ท่านกล่าวว่า ถ้าพิจารณาโดยความเป็นของปฏิกูล จัดเป็นสมถกรรมฐาน ถ้าพิจารณาโดยความเป็นธาตุ จัดเป็นวิปัสณากรรมฐาน

ชั้น 5 แปลว่า กอง กายกับใจของคนเรานี้แบ่งออกเป็น 5 กอง คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งทำให้ผู้อ่านหรือผู้เริ่มศึกษาธรรมได้ ทำความเข้าใจถึงชั้น 5 คือ

รูป หมายถึงสิ่งที่เห็นได้ด้วยตาบ้าง เห็นไม่ได้ด้วยตาบ้าง เช่น สี เสียง กลิ่น รส

เวทนา หมายถึงความรู้สึกเป็นสุข ความรู้สึกเป็นทุกข์ ความรู้สึกเฉยๆ

สัญญา หมายถึง ความจำได้ หมายถึง เช่น จำรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ

สังขาร ความคิดปรุงแต่ง คือ สิ่งที่ปรุงแต่งจิตให้ตีบ้าง ชั่วบ้าง ไม่ตีไม่ชั่วบ้าง

วิญญาณ การรับรู้อารมณ์ (สิ่งภายนอก Object) ซึ่งผ่านเข้ามาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และมโน (ใจ) เรียกวิถีวิญญาณ มี 5 เรียกชื่อตาม ทวาร (ประตู) ทั้ง 6 คือ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาณ ฆานวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ กายวิญญาณ และมโนวิญญาณ วิถีวิญญาณนี้ออกไป รับอารมณ์ทางตา เป็นต้น ตา หู จมูก ลิ้น กาย และมโนนั้น ท่าน เรียกว่า आयตนะ แปลว่า ที่ต่อที่เชื่อมระหว่างวิญญาณกับอารมณ์ ภายนอก มีรูป เป็นต้น (อารมณ์ 6 → आयตนะ 6 → วิญญาณ 6) อารมณ์ 6 เข้าสู่วิญญาณคือการรับรู้ทางอายตนะ วิญญาณ 6 ออกมา รับอารมณ์ทางอายตนะเหมือนกัน आयตนะจึงเป็นที่ประชุมของ อารมณ์และวิญญาณ (วคิน อินทสระ, 2564)

หลักธรรมที่ปรากฏในวัสสคณปัญหา

ในวัสสคณปัญหา หรือปัญหาว่าด้วยการนับพรรษา ได้กล่าวถึง กาล เวลา ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ซึ่งเป็นสิ่งที่สมมติขึ้นมีการเคลื่อนที่อยู่ตลอดเวลา ตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา "กาล" หรือ "เวลา" มีความหมายลึกซึ้งที่สื่อถึงความไม่เที่ยง ความเปลี่ยนแปลง และการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปของทุกสรรพสิ่ง หลักสำคัญของเวลาตามพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกได้เป็นสองส่วนหลัก เวลาที่เป็นสภาวะที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ไม่เที่ยงแท้ ไม่คงที่ เช่นเดียวกับธรรมชาติของโลกและสรรพสิ่งทั้งปวง พระพุทธศาสนาจึงมักเน้นเรื่องการรับรู้ถึงความไม่เที่ยงของเวลา และสอนให้เราปล่อยวางไม่ยึดมั่นในสิ่งที่ไม่เที่ยง (สงวน หล้าโพทนัน, 2564) เวลาที่ไม่มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ หรือดับไป หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเวลาที่ว่างเปล่าจากสิ่งสรรพที่มีอยู่ คำสอนนี้เชื่อมโยงกับการฝึกจิตเพื่อให้เข้าถึงสภาวะที่เป็น "สุญญตา" หรือความว่างเปล่า ข้อปฏิบัติในการจัดการกับเวลาการตระหนักรู้ถึงความไม่เที่ยงพระพุทธศาสนาสอนให้เราตระหนักรู้ถึงความไม่เที่ยงของเวลาและสรรพสิ่ง เพื่อที่จะไม่ยึดติดกับสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น ร่างกาย ทรัพย์สิน สุขหรือความทุกข์ต่าง ๆ การฝึกจิตและปฏิบัติธรรม เช่น การสมาธิ การวิปัสสนา การฝึกการตระหนักรู้ถึงปัจจุบันขณะ เพื่อให้เราอยู่กับปัจจุบันและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมีสติและปัญญา พระพุทธศาสนาเน้นการใช้เวลาที่มีอยู่เพื่อการบำเพ็ญบุญ การช่วยเหลือผู้อื่น การทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (วคิน อินทสระ, 2564)

1. ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา (การย้อนถามแล้วจึงตอบ) ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหาเป็นประเภทของปัญหาที่ตอบโดยการย้อนถามก่อนเพื่อให้ผู้ถามเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ตัวอย่างที่ชัดเจนปรากฏใน "มิลินทปัญหา" เมื่อพระยามิลินท์ตรัสถามว่า "อะไรชื่อว่านาคเสน" โดยเสนอให้เลือกคำตอบระหว่างอาการ 32 หรือชั้น 5 พระนาคเสนทูลตอบปฏิเสธทั้งหมดว่า "นั่นไม่ใช่ นาคเสน" แล้วจึงย้อนถามพระยามิลินท์ว่า "ขอถวายพระพรมหาบพิตร เมื่อพระองค์เสด็จดำเนินมา พระองค์เสด็จมาด้วยพระบาทหรือด้วยยานพาหนะเล่า" (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515) การย้อนถามดังกล่าวนำไปสู่การเปรียบเทียบ "รถ" ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากองค์ประกอบหลายส่วนรวมกัน คล้ายกับชั้นทั้งหลายที่เป็นองค์ประกอบของชีวิต จึงสามารถสมมติเรียกว่า "สัตว์" ได้ แต่โดยแท้จริงแล้ว ไม่มี "ตัวตน" หรือ "อัตตา" ที่เป็นเอกเทศ

2. วัสสปัญหา (ปัญหาว่าด้วยการนับพรรษา) ปัญหาว่าด้วยการนับพรรษานี้ พระยามิลินท์ตรัสถามว่าพระนาคเสนบวชมาก็พรรษาแล้ว พระนาคเสนใช้การย้อนถามเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้น โดยถามกลับไปว่า "เงาของพระองค์ที่ปรากฏอยู่ที่พื้นดินและที่อ่างน้ำเป็นของมีอยู่จริง ๆ แต่ความเป็นพระองค์อยู่ที่ไหนเล่า เงาหรือพระองค์ที่ชื่อว่าพระราชา" (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515) นี่เป็นตัวอย่างของวิธีการอธิบายแนวคิดเชิงนามธรรมผ่านการเปรียบเทียบ

3. วิภังชพยากรณ์ปัญหา (การจำแนกแล้วจึงตอบ) การตอบปัญหาโดยใช้วิภังชพยากรณ์ปัญหาจะใช้หลักการจำแนกแยกแยะเพื่อให้คำตอบมีความกระจ่างแจ้ง ตัวอย่างเช่น พระยามิลินท์ตรัสถามว่า "พระคุณเจ้า คน

ทั้งหลายรู้จักท่านอย่างไร พระคุณเจ้ามีชื่อว่าอะไรครับ" พระนาคเสนจึงจำแนกคำตอบว่า "คนทั้งหลายรู้จักอาตมภาพว่า 'พระนาคเสน' เพื่อนผู้ประพุดิพรหมจรรย์เรียกอาตมภาพว่า 'พระนาคเสน' มารดาบิดาตั้งชื่อเรียกอาตมภาพว่า 'นาคเสน' หรือชื่ออื่น ๆ" แล้วจึงสรุปว่า "ชื่อว่า 'นาคเสน' นี้ หามียุคคลอยู่จริงไม่" (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515) จากการวิเคราะห์หลักพุทธปัญหาพยากรณ์ที่พระนาคเสนใช้ในการตอบปัญหาของพระยามิลินท์ จะเห็นได้ว่าการย้อนถามและการจำแนกคำตอบเป็นวิธีการที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักตรรกศาสตร์และปรัชญาทางพุทธศาสนา โดยทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงภูมิธรรมและสติปัญญาของพระนาคเสนในการอภิปรายธรรม

สรุป

การสรุปถึงประเด็นที่สำคัญแห่งการปจฉาวิสัชนาระหว่างพระยามิลินท์กับพระนาคเสนในปัญหาว่าด้วยบัญญัติ และ ปัญหาว่าด้วยการนับพรรษา มีเนื้อความที่ใช้หลักเหตุและผลในรูปแบบประโยคที่สมบูรณ์ อ่านแล้วนำมาซึ่งความรู้ และสามารถแสวงหาคำตอบซึ่งเป็นคำตอบตามที่ผู้อ่านนั้นสงสัยซึ่งนำมาซึ่งประโยชน์ต่อการศึกษาธรรม เพราะการสงสัยนั้นก็เป็นที่มาของปัญญาคนธรรมดา เมื่อสงสัยก็ต้องแสวงหาคำตอบจากผู้รู้ เมื่อรู้แล้วก็เห็นแนวทางในการปฏิบัติ เช่นในบทความนี้ได้นำเอาเนื้อความบางตอนที่มีการใช้อุปมาลักษณะ คืออธิบายโดยใช้การเปรียบเทียบ ซึ่งพระนาคเสนเถระใช้ในการโต้ตอบปัญหาเกี่ยวกับพระเจ้ามิลินท์ ทำให้เรื่องที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยากเข้าใจได้ยาก กลับแจ่มแจ้งชัดเจนอย่างหมดข้อสงสัยใด ๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาคัมภีร์มิลินทปัญหา วรรคที่ 1 เรื่อง "นามปัญหา" และ "วิสสปัญหา" สิ่งที่ได้รับมิใช่เพียงความเข้าใจเชิงข้อความธรรมดา แต่เป็นประหนึ่งการเดินทางเข้าสู่โลกแห่งปัญญาที่เปิดมุมมองต่อชีวิตและความจริง พระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสนเปรียบเหมือนผู้เดินทางสองคนบนเส้นทางแห่งการแสวงหาคำตอบ โดยมีการถามตอบที่ราวกับสายน้ำซึ่งไหลไม่หยุดนิ่ง "นามปัญหา" เปรียบเสมือนกระเจงกาทิสระท่อนให้เราเห็นความเปราะบางของชื่อเสียงและความเป็นตัวตน ซื่อนั้นเปรียบได้กับฉลากบนขวดที่บอกถึงสิ่งที่อยู่ภายใน แต่หาได้เป็นสาระสำคัญของขวดไม่ พระนาคเสนชี้ให้เห็นว่า "นาคเสน" เป็นเพียงคำสมมติที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ตัวตนที่แท้จริง

องค์ความรู้จากการศึกษา

"วิสสปัญหา" เปรียบดั่งเข็มนาฬิกาที่เดินไปไม่หยุดยั้ง การนับพรรษาเป็นเพียงตัวเลขที่กำหนดขึ้น แต่แท้จริงแล้วเวลาเปรียบดั่งสายลมที่ไม่สามารถจับต้องได้ การเปรียบเทียบเงาของพระเจ้ามิลินท์กับตัวตนที่แท้จริงยิ่งตอกย้ำว่า เวลาเป็นเพียงสมมติที่เกิดขึ้นในจิตใจของเราเท่านั้น การศึกษานี้ทำให้เกิดความเข้าใจว่า ทุกสิ่งในชีวิตเป็น

เพียงสมมติ เราไม่อาจยึดมั่นถือมั่นได้ เช่นเดียวกับสายน้ำที่ไม่มีวันหยุดไหล การปล่อยวางจากสมมติช่วยให้เรามีชีวิตที่เบาสบายขึ้น ราวกับเรือที่ถูกปลดโซ่ตรวนออกจากท่าแห่งความทุกข์ พร้อมแล่นไปสู่มหาสมุทรแห่งอิสรภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานคัมภีร์พุทธศาสนา กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2560). *คัมภีร์มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2515). *มิลินทปัญหา ฉบับแปลในมหามกุฏราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วสิน อินทสระ. (2564). *อธิบายมิลินทปัญหา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- พระมหาธิติพงษ์ ธนะโชติ พ., & ชานปวีชช์ ทัดแก้ว. (2566). การศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของคัมภีร์มิลินทปัญหาฉบับภาษาไทย ถิ่นภาคอีสาน :กรณีที่เกิดในวัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม) จังหวัดร้อยเอ็ด. *บัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 8(1), 137–148. สืบค้น จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/saketreview/article/view/260183>
- พระมหาธิติพงษ์ อุตตมปญโญ. (2563). *มิลินทปัญหาปกรณ์แปล เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร. ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์.
- สงวน หล้าโพนพัน. (2564). การปฏิบัติต่ออารมณ์ตามจริตในพุทธศาสนาเถรวาท. *เสฏฐวิทย์ปริทัศน์*, 1(2), 1-12.

**NOBLE
EDUCATION
PUBLISHER**

PKP

PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS

OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

The Concept of Aging in Buddhist Philosophy: A Path to Wisdom and Liberation

Author & Corresponding Author*

1. Troung Minh Chau*

Affiliation:

1. Thu Dau Mot University, Thu Dau Mot City, Vietnam

Email: chau.t.m.@yahoo.com

Article history:

Received: 13/09/2024, Revised: 30/08/2024,

Accepted: 29/09/2025, Available online: 01/10/2024

How to Cite:

Chau, T. M. (2024). The Concept of Aging in Buddhist Philosophy: A Path to Wisdom and Liberation. *Buddho Journal*, 3(4), 48-57.

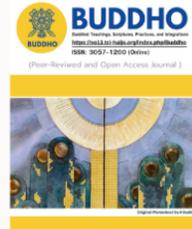

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

Academic Articles

The Concept of Aging in Buddhist Philosophy: A Path to Wisdom and Liberation

Troung Minh Chau*

Abstract

Aging is a universal and inevitable process, yet its perception and experience vary across cultures and philosophical traditions. This study explores Buddhist perspectives on aging, emphasizing the concepts of impermanence (anicca), suffering (dukkha), non-self (anatta), mindfulness, ethical living, and spiritual liberation. Buddhism presents aging not as a decline but as a phase of profound spiritual significance, offering individuals the opportunity to cultivate wisdom (paññā) and deepen their practice of meditation. The study highlights how the Buddhist understanding of impermanence fosters acceptance of aging as a natural transition, reducing suffering by detaching from worldly concerns. Furthermore, the principle of non-self-challenges rigid attachments to identity, enabling aging individuals to transcend ego-driven fears and embrace change with equanimity. Mindfulness and meditation emerge as essential tools for aging gracefully, with empirical research supporting their benefits in reducing stress, enhancing cognitive function, and fostering emotional resilience. Ethical living and compassion (mettā) also play a critical role, as Buddhist teachings encourage social support and interconnectedness, reinforcing the importance of kindness and communal care in later life. Ultimately, aging is framed as an opportunity for spiritual liberation (vimutti), with the later stages of life providing an ideal time for moral cultivation and preparation for enlightenment (nibbāna).

The findings contribute to the broader discourse on aging by offering an alternative framework that prioritizes wisdom, detachment, and spiritual fulfillment over physical decline. This perspective challenges dominant Western narratives of aging, providing a holistic approach that integrates psychological well-being with ethical and spiritual growth. The study underscores the relevance of Buddhist teachings in contemporary discussions on aging, mental health, and human development, highlighting their potential applications in both personal and institutional contexts.

Keywords: Aging, Buddhist Thought, Path to Wisdom, Liberation

Introduction

Aging is an inevitable and universal aspect of human existence, yet its meaning and implications vary across cultures, philosophies, and religious traditions. In Buddhist thought, aging is not merely a biological process but a profound journey of wisdom, acceptance, and spiritual transformation. Unlike contemporary perspectives that often associate aging with decline and dependency, Buddhism views it as an opportunity for deeper self-awareness, detachment from worldly attachments, and the cultivation of inner peace.

The teachings of the Buddha emphasize impermanence (*anicca*), suffering (*dukkha*), and non-self (*anatta*), all of which frame aging as a natural manifestation of life's transient nature. Through mindfulness (*sati*), meditation, and ethical living, individuals are encouraged to embrace aging with equanimity rather than fear. This perspective not only alleviates psychological distress but also fosters a meaningful approach to later life, transforming it into a stage of heightened wisdom and spiritual liberation (*vimutti*).

This study explores the concept of aging in Buddhist thought, focusing on how mindfulness, acceptance, and spiritual growth shape one's experience of growing old. By examining canonical texts, Buddhist practices, and contemporary interpretations, the research aims to illustrate how Buddhist teachings offer practical and philosophical insights that help individuals navigate aging with grace and purpose. Furthermore, the study highlights how these teachings contribute to a holistic understanding of aging—one that transcends physical deterioration and instead emphasizes the cultivation of wisdom, compassion, and inner peace. The objective of the study explores how Buddhist teachings address the natural process of aging, emphasizing mindfulness, acceptance, and spiritual growth.

Impermanence and the Nature of Aging

A central tenet of Buddhist philosophy is the concept of *anicca* (impermanence), which asserts that all phenomena, including human life, are in a constant state of change. Aging, from this perspective, is a natural and inevitable process rather than a condition to be resisted. Buddhist teachings encourage individuals to recognize and accept the transient nature of life, viewing physical decline not as a loss but as an opportunity for deeper insight into the impermanence of existence (Rahula, 1974). By internalizing this understanding, individuals can cultivate a sense of detachment from worldly concerns and reduce their suffering associated with aging. In Buddhist philosophy, the principle of impermanence (*anicca*) is a fundamental truth that underscores the transient nature of all phenomena, including human life. Aging, rather than being a condition to be resisted, is perceived as an inherent and natural process that reflects the impermanence of existence. Buddhist teachings encourage individuals to recognize and accept this reality, fostering a mindset that views physical decline not as a loss but as an opportunity for deeper insight and wisdom (Harvey, 2015). This perspective enables individuals to detach from worldly concerns and alleviate the suffering associated with aging by cultivating acceptance and equanimity.

The recognition of impermanence serves as a transformative insight, allowing individuals to reframe their experience of aging from one of fear and resistance to one of understanding and

spiritual growth. According to Analayo (2020), the Buddha's discourses emphasize that aging, sickness, and death are inevitable aspects of life, urging individuals to embrace them as part of the path to enlightenment. Through mindfulness and meditation, practitioners develop a heightened awareness of life's transient nature, which, in turn, helps them navigate aging with greater serenity and reduced attachment to material and physical aspects of existence.

Moreover, the Buddhist approach to aging aligns with contemporary psychological research that highlights the benefits of acceptance-based coping strategies. Studies have shown that embracing impermanence fosters emotional well-being and resilience among older adults, enabling them to experience aging as a phase of personal and spiritual development rather than decline (Kabat-Zinn, 2018). This suggests that Buddhist teachings on impermanence offer not only philosophical insights but also practical applications for promoting mental well-being in the aging process.

In conclusion, the concept of impermanence in Buddhist thought provides a profound framework for understanding and approaching aging. By accepting the transient nature of life, individuals can cultivate inner peace, reduce suffering, and transform aging into a journey of wisdom and self-discovery. The Buddhist perspective thus offers valuable insights into the psychological and spiritual dimensions of aging, encouraging a more compassionate and mindful engagement with the later stages of life.

Suffering and the Psychological Dimensions of Aging

The Buddhist concept of *dukkha* (suffering) plays a crucial role in shaping attitudes toward aging. Aging is often accompanied by physical discomfort, loss, and existential anxiety, but Buddhism teaches that suffering arises not from aging itself but from attachment and resistance to change (Harvey, 2013). Through practices such as mindfulness (*sati*) and meditation, individuals can develop acceptance of aging, reduce distress and foster mental resilience. Buddhist psychology suggests that by embracing aging as part of the natural cycle of life, one can shift from a perspective of suffering to one of wisdom and tranquility (Kabat-Zinn, 1990). The concept of *dukkha* (suffering) is central to understanding the psychological dimensions of aging. Aging is often accompanied by physical discomfort, loss of abilities, and existential anxiety. However, Buddhism teaches that suffering does not arise merely from the process of aging itself but rather from attachment and resistance to change (Harvey, 2015). This perspective reframes aging as an experience shaped by one's mental and emotional response rather than an inherently negative phenomenon.

Buddhist teachings emphasize that suffering can be alleviated through mindfulness (*sati*) and meditation, which cultivate awareness and acceptance of life's impermanence. According to Kabat-Zinn (2018), mindfulness-based interventions help individuals develop greater acceptance of aging, reducing distress and enhancing psychological resilience. By practicing meditation and self-reflection, individuals learn to detach from anxieties about physical decline and embrace aging as a natural phase of life. This shift in perception fosters a sense of tranquility and wisdom, allowing individuals to age with greater emotional stability and peace.

Furthermore, Buddhist psychology suggests that aging provides an opportunity for spiritual growth rather than merely being a period of decline. Through ethical living and meditative

practices, individuals can transform their experience of aging from one of fear and suffering to one of insight and equanimity (Analayo, 2020). This perspective aligns with contemporary psychological research, which indicates that acceptance-based coping strategies contribute to improved mental well-being among older adults, promoting life satisfaction and reducing depression (Neff & Germer, 2020).

In conclusion, the Buddhist concept of dukkha provides a profound framework for understanding the psychological dimensions of aging. By reducing attachment to youth and resisting the fear of decline, individuals can cultivate resilience, wisdom, and inner peace. The teachings of mindfulness and meditation offer valuable strategies for mitigating the suffering associated with aging, enabling individuals to embrace later life as a meaningful and transformative journey.

Non-Self and the Dissolution of Identity in Aging

In Buddhist philosophy, the doctrine of anatta (non-self) plays a crucial role in shaping perspectives on aging by challenging rigid attachments to identity and self-concept. The doctrine of anatta (non-self) further informs Buddhist perspectives on aging by challenging rigid attachments to identity and self-concept. In many cultures, aging is perceived as a diminishing of one's former self, leading to struggles with self-worth and social identity. However, Buddhism teaches that the self is an illusion, and clinging to a fixed identity only leads to suffering (Collins, 1982). By realizing the impermanence of personal identity, aging individuals can find liberation from ego-driven fears, cultivating peace and acceptance as they transition into later stages of life. In many cultures, aging is often associated with a loss of status, physical ability, and social roles, leading to struggles with self-worth and identity. However, Buddhism teaches that the self is ultimately an illusion, and clinging to a fixed sense of identity leads to suffering (dukkha) (Collins, 2016). This insight reframes the aging process as an opportunity for liberation rather than loss, encouraging individuals to relinquish attachment to transient aspects of selfhood.

By recognizing the impermanence of personal identity, aging individuals can cultivate peace and acceptance as they transition into later stages of life. Research suggests that mindfulness and meditative practices rooted in Buddhist thought help older adults disengage from ego-driven fears, fostering a sense of detachment from societal expectations and past identities (Olendzki, 2018). This detachment does not imply a lack of engagement with life but rather a shift toward embracing existence with greater equanimity. Through meditation and self-inquiry, individuals can experience a dissolution of the rigid self-concept, allowing them to embrace aging with a greater sense of openness and tranquility (Gethin, 2015).

Furthermore, contemporary psychological research aligns with the Buddhist notion of anatta, suggesting that flexible self-concepts contribute to greater emotional well-being in older adults. Studies indicate that those who view their identity as fluid and adaptable experience lower levels of stress and higher life satisfaction in old age (Dambrun & Ricard, 2022). This perspective underscores the importance of letting go of fixed notions of selfhood and embracing an evolving, moment-to-moment awareness of existence.

In conclusion, the Buddhist doctrine of anatta offers profound insights into the aging process by encouraging individuals to transcend rigid attachments to identity. By recognizing the

---

impermanent and constructed nature of the self, aging becomes an opportunity for spiritual liberation rather than a source of suffering. Through mindfulness, meditation, and self-reflection, individuals can navigate aging with greater peace, wisdom, and acceptance.

Mindfulness and Meditation as Tools for Aging Gracefully

Mindfulness and meditation are essential Buddhist practices that help individuals navigate aging with greater awareness and equanimity. Research on mindfulness-based interventions has demonstrated their efficacy in reducing stress, improving cognitive function, and enhancing emotional well-being in older adults (Ludwig & Kabat-Zinn, 2008). In Buddhist teachings, meditation not only fosters present-moment awareness but also serves as a means of preparing for the eventuality of death, allowing individuals to age with dignity and a sense of spiritual fulfillment. , central practices in Buddhism, offer profound tools for aging gracefully by fostering greater awareness, equanimity, and emotional resilience. These practices enable individuals to engage fully with each moment, cultivating acceptance of aging as part of the natural cycle of life. Mindfulness, which involves paying attention to the present moment with non-judgmental awareness, helps to reduce stress and anxiety often associated with aging, such as fears of physical decline and mortality. Research on mindfulness-based interventions supports their efficacy in promoting psychological well-being in older adults. For example, Ludwig and Kabat-Zinn (2008) found that mindfulness practices significantly reduced stress, enhanced cognitive function, and improved emotional regulation, all of which contribute to a more positive experience of aging.

In Buddhist teachings, meditation is not only a tool for cultivating present-moment awareness but also serves as a means of preparing for the eventuality of death. By meditating on the impermanence of life and reflecting on the transient nature of existence, individuals can develop a deep acceptance of the aging process. According to Kabat-Zinn (2003), mindfulness practices encourage a compassionate and non-attachment-based relationship with aging, allowing individuals to approach later years with dignity, reducing the fear of death, and fostering spiritual fulfillment.

Furthermore, contemporary studies have explored the role of meditation in enhancing emotional well-being and cognitive health in older adults. Research by Reitz et al. (2019) highlighted that older adults who practiced mindfulness meditation exhibited improved cognitive function and emotional stability, suggesting that such practices can counteract age-related declines in mental health. Additionally, mindfulness meditation has been shown to improve emotional well-being by fostering a greater sense of self-compassion and reducing negative emotional reactions to aging (Ong, Zautra, & Reid, 2010).

Buddhist meditation techniques, including vipassana (insight meditation) and metta (loving-kindness meditation), specifically support individuals in navigating the complexities of aging. These practices help cultivate an attitude of loving-kindness toward oneself and others, promoting inner peace and reducing feelings of isolation or fear that often accompany the aging process (Salzberg, 2011). Moreover, by focusing on impermanence and the nature of suffering, meditation practices encourage individuals to approach aging with a deep sense of equanimity,

acknowledging the inevitability of change while embracing it as an opportunity for personal and spiritual growth.

In conclusion, mindfulness and meditation provide powerful tools for aging gracefully within the Buddhist framework. These practices enable older adults to approach aging with greater awareness, acceptance, and peace, reducing the psychological and emotional stresses that often accompany the aging process. By cultivating a sense of non-attachment, compassion, and equanimity, individuals can navigate aging not as a decline but as a transformative stage of life filled with wisdom and spiritual potential.

Spiritual Liberation and Aging as a Path to Enlightenment

In Buddhist thought, aging is not an endpoint but a phase of deep spiritual significance. The process of growing older offers an opportunity to detach from material concerns and deepen one's practice of wisdom (*paññā*). Many Buddhist traditions regard old age as a time for intensified meditation and moral cultivation, guiding individuals toward *vimutti* (liberation). Unlike Western perspectives that often equate aging with decline, Buddhism presents it as a time of profound spiritual opportunity, where individuals can move closer to enlightenment (*nibbāna*) through disciplined practice and introspection. The process of growing older is seen as an opportunity to detach from material concerns, fostering a deeper connection with wisdom (*paññā*) and a more refined practice of meditation. Unlike Western perspectives that often associate aging with physical decline, loss of vitality, or diminished value, Buddhism offers a contrasting view that frames old age as a time for heightened spiritual practice and moral cultivation (Harvey, 2013).

Buddhism regards aging as a natural part of the cycle of existence, and many Buddhist traditions emphasize the importance of using this stage of life to refine one's practice and move closer to *vimutti* (liberation). Older adults are encouraged to cultivate mindfulness, meditation, and ethical conduct as a way to prepare for the inevitable transition toward death, and ultimately toward enlightenment (*nibbāna*). As Buddhaghosa (2010) notes, the latter stages of life can provide profound opportunities for introspection, where one can move beyond the distractions of worldly attachments and focus on the liberation of the mind.

This view contrasts with the more common Western perception that associates aging with deterioration, loss of social roles, or even obsolescence (Kimmel, 2013). In contrast, Buddhist teachings suggest that growing older provides a unique opportunity to deepen one's understanding of impermanence, suffering, and the nature of the self. As individuals approach the end of their lives, they are encouraged to recognize the transitory nature of all things, including their own identities, and to cultivate an attitude of non-attachment (Gokhale, 2021). By doing so, they can face aging with equanimity and even joy, seeing it as a time to accumulate wisdom and spiritual merit, rather than simply as a stage of decline.

Buddhist philosophy suggests that through disciplined practice, including meditation on the impermanence of life, one can achieve liberation from the cycle of birth, death, and rebirth, ultimately attaining *nibbāna* (enlightenment). In this context, aging becomes a critical phase in the journey toward spiritual liberation. As the Dalai Lama (2007) asserts, the aging process is an

opportunity for individuals to deepen their practice and transform their understanding of life's impermanence, moving closer to the cessation of suffering.

Thus, in Buddhist thought, aging is not something to be feared or resisted but embraced as a time for intensified spiritual practice and an opportunity for profound insight. This transformative view presents aging as a chance to reach deeper spiritual heights, fostering wisdom and inner peace on the path to enlightenment.

Conclusion

The Buddhist perspective on aging offers a transformative framework that shifts the focus from decline to wisdom, from fear to acceptance, and from attachment to liberation. By integrating principles of impermanence, non-self, mindfulness, and compassion, Buddhist teachings provide a holistic approach to aging that nurtures both psychological well-being and spiritual growth. This thematic exploration highlights the relevance of Buddhist thought in contemporary discussions on aging, suggesting that embracing aging as a journey of wisdom and self-transcendence can lead to a more meaningful and fulfilling later life.

Suggestions

The findings of this study provide valuable insights into the role of Buddhist teachings in shaping a more holistic and meaningful approach to aging. Based on the key themes identified, the following suggestions and implementations are proposed:

1. Integrating Buddhist Wisdom into Aging Programs Institutions that provide elderly care, mental health services, and community support should incorporate Buddhist principles, particularly mindfulness (*sati*), meditation, and ethical living (*sīla*), into their programs. These practices can enhance emotional resilience, reduce stress, and foster acceptance of aging as a natural phase of life.

2. Promoting Mindfulness-Based Interventions for Older Adults Given the demonstrated benefits of mindfulness in reducing psychological distress, mindfulness-based interventions (MBIs) should be expanded in elder care facilities and wellness programs. Training caregivers and elderly individuals in mindfulness practices can help cultivate inner peace and improve overall well-being.

3. Reframing Aging in Public Discourse Societal attitudes toward aging should shift from a narrative of decline and dependency to one of wisdom and spiritual growth. Educational campaigns, policy initiatives, and media representations can draw upon Buddhist perspectives to promote positive aging and lifelong personal development.

4. Enhancing Social Support through Compassion-Based Practices Buddhist principles of compassion (*karuṇā*) and loving-kindness (*mettā*) should be integrated into elderly care models to strengthen social support networks. Community-based programs that encourage intergenerational engagement, volunteerism, and collective well-being can mitigate feelings of loneliness and isolation among the elderly.

5. Developing Training for Caregivers and Healthcare Professionals Healthcare professionals and caregivers working with aging populations should receive training in Buddhist-

informed approaches to aging. Understanding concepts such as impermanence (anicca) and non-self (anatta) can help caregivers provide more compassionate and psychologically supportive care.

6. Spiritual Preparation for Aging and End-of-Life Care Buddhist teachings on death awareness and meditation as a preparation for the end of life should be incorporated into palliative care and hospice settings. Providing spiritual guidance in alignment with Buddhist principles can help individuals face aging and mortality with dignity and serenity.

The suggestions into both personal and institutional frameworks, aging can be reframed as a stage of life marked by wisdom, spiritual fulfillment, and compassionate engagement. This study underscores the transformative potential of Buddhist philosophy in redefining aging beyond its physical limitations, offering a path toward inner peace and enlightenment.

Body of Knowledge

1. Impermanence and Aging Aging is a clear manifestation of impermanence, reminding individuals that all things are subject to change. Recognizing this truth helps shift perceptions of aging from fear to understanding, allowing one to let go of attachment to youth and physical vitality. Accepting impermanence fosters a mindset of resilience and peace.

2. Suffering and Psychological Dimensions of Aging Buddhism teaches that suffering (dukkha) arises not from aging itself but from attachment and resistance to change. Mindfulness and meditation promote acceptance, easing distress and fostering mental resilience. By embracing aging as a natural phase of life, individuals can transform suffering into wisdom and tranquility.

3. Non-Self and Identity in Aging The concept of non-self (anatta) challenges rigid attachments to identity. Aging often alters one's sense of self, leading to struggles with self-worth. However, recognizing the fluid nature of identity allows individuals to let go of ego-driven fears, fostering acceptance and peace as they transition into later stages of life.

4. Mindfulness and Meditation in Aging Mindfulness and meditation are powerful tools for navigating aging with grace and awareness. These practices improve emotional well-being, reduce stress, and enhance cognitive function. By fostering acceptance of life's impermanence, meditation enables individuals to age with dignity and serenity.

The Buddhist perspective on aging shifts the focus from decline to wisdom, from fear to acceptance. By embracing impermanence, mindfulness, and compassion, individuals can cultivate resilience and spiritual growth, transforming aging into a journey of self-discovery and peace.

References

- Analayo, B. (2020). *Early Buddhist meditation studies*. Barre Center for Buddhist Studies.
- Buddhaghosa, B. (2010). *The path of purification (Visuddhimagga)*. Buddhist Publication Society.
- Collins, S. (2016). *Selfless persons: Imagery and thought in Theravāda Buddhism*. Cambridge University Press.
- Dalai Lama. (2007). *The art of living: A guide to mindfulness* (A. Nye, Ed.). HarperOne.
- Dambrun, M., & Ricard, M. (2022). Selflessness as a key for well-being: A review of the concept and its implications. *Current Opinion in Psychology*, 45, 101293. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2021.11.007>
- Gethin, R. (2015). *The foundations of Buddhism*. Oxford University Press.
- Gokhale, V. (2021). The Buddhist approach to aging and spiritual liberation. *Journal of Buddhist Studies*, 28(3), 132-145.
- Harvey, P. (2013). *An introduction to Buddhist ethics: Foundations, values, and issues*. Cambridge University Press.
- Harvey, P. (2015). *An introduction to Buddhism: Teachings, history and practices* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based stress reduction (MBSR). *Constructivism in the Human Sciences*, 8(2), 73-88.
- Kabat-Zinn, J. (2018). *The healing power of mindfulness: A new way of being*. Hachette.
- Kimmel, D. C. (2013). Aging, culture, and identity: Insights from Western perspectives. *Journal of Aging and Identity*, 18(1), 35-50. <https://doi.org/10.1007/s10801-012-9120-6>
- Ludwig, D. S., & Kabat-Zinn, J. (2008). Mindfulness in medicine. *JAMA*, 300(11), 1350-1352. <https://doi.org/10.1001/jama.300.11.1350>
- Neff, K. D., & Germer, C. K. (2020). *The mindful self-compassion workbook: A proven way to accept yourself, build inner strength, and thrive*. Guilford Press.
- Olendzki, A. (2018). *Untangling self: A Buddhist investigation of who we really are*. Shambhala Publications.
- Ong, A. D., Zautra, A. J., & Reid, M. C. (2010). Psychological resilience and the onset of depression in the elderly. *Psychology and Aging*, 25(3), 516–524. <https://doi.org/10.1037/a0019292>
- Reitz, C. M., Nyunt, M. S. Z., & Tan, C. M. (2019). Effectiveness of mindfulness-based interventions on cognitive function and emotional well-being in older adults. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences*, 74(1), 61-70. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbx107>
- Salzberg, S. (2011). *Loving-kindness: The revolutionary art of happiness*. Shambhala Publications.

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-haijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

เจ้าของวารสาร

โครงการวารสารพุทธโฆ กองงานพัฒนาวารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา
288 วัดจินดิติวหาร แขวงทรายกองดิน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร 10510

โทร. +66 646946539

Email: buddhist.inn.man@gmail.com

สำนักพิมพ์ โนเบล เอ็ดดูเคชั่น จำกัด
99/642 หมู่ที่ 1 ตำบลศิระจรระเข้ห้อย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ 10540
โทร. +66 980502649